

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Katedra ústavního a evropského práva

Diplomová práce

## EVROPSKÉ OBČANSTVÍ

Daniel Skála

Vedoucí práce: JUDr. Monika Forejtová, Ph.D.

Studijní program: Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Plzeň, 2014

Čestně prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Evropské občanství“ vypracoval samostatně a na základě pramenů uvedených v seznamu literatury, internetových zdrojů a dokumentů.

V Plzni, 26. 3. 2014

Daniel Skála

# Obsah

<b>1. ÚVOD.....</b>	<b>6</b>
<b>2. TEORIE OBČANSTVÍ.....</b>	<b>9</b>
<b>2.1 Vývoj teorie občanství.....</b>	<b>10</b>
<b>2.2 Koncepce občanství – liberální a republikánský model.....</b>	<b>11</b>
2.2.1 Liberální model.....	11
2.2.2 Republikánský model.....	12
<b>3. EVROPSKÉ OBČANSTVÍ – POJEM, JEDNOTLIVÉ TEORETICKÉ KONCEPCE A MODEL Y.....</b>	<b>13</b>
<b>3.1 Koncepce evropského občanství.....</b>	<b>13</b>
<b>3.2 Modely evropského občanství.....</b>	<b>14</b>
3.2.1 Market citizenship.....	14
3.2.2 Civic Republican European citizenship.....	14
3.2.3 Deliberative European citizenship.....	15
3.2.4 Corrective European Citizenship.....	15
3.2.5 Constructive European citizenship.....	17
<b>4. Vývoj EVROPSKÉHO OBČANSTVÍ.....</b>	<b>18</b>
<b>4.1 Léta 50. – počátky idey evropského občanství.....</b>	<b>19</b>
<b>4.2 Léta 70. – Pařížský summit a Tindemansova zpráva.....</b>	<b>21</b>
<b>4.3 Léta 80. – Jednotný evropský akt, Adoninova zpráva.....</b>	<b>22</b>
<b>4.4 Léta 90. – smluvní úprava evropského občanství.....</b>	<b>23</b>
4.4.1 Smlouva o Evropské unii (Maastrichtská smlouva).....	24
4.4.2 Dánská výjimka.....	25
4.4.3 Amsterodamská smlouva.....	27
<b>4.5 Smluvní úprava v novém tisíciletí.....</b>	<b>28</b>
4.5.1 Smlouva z Nice a summit v Laeken.....	28
4.5.2 Smlouva o Ústavě pro Evropu.....	29

4.5.3 Lisabonská smlouva .....	29
<b>5. VLIV JUDIKATURY SOUDNÍHO DVORA EVROPSKÉ UNIE.....</b>	<b>32</b>
<b>5.1 Judikatura před Maastrichtskou smlouvou.....</b>	<b>32</b>
<b>5.2 Judikatura ESD po Maastrichtské smlouvě.....</b>	<b>33</b>
5.2.1 Příklad C-183/94 Skanavi.....	34
5.2.2 Příklad C-85/96 Sala.....	34
5.2.3 Příklad C-378/97 Wijsenbeek.....	35
5.2.4 Příklad C-182/99 Kaur.....	35
5.2.5 Příklad C-184/99 Grzelczyk.....	36
<b>5.3 Judikatura nového tisíciletí.....</b>	<b>37</b>
5.3.1 Příklad C-413/999 Baumbast.....	38
5.3.2 Příklad C-148/02 Garcia a Avello.....	38
5.3.3 Příklad C-138/02 Collins.....	39
5.3.4 Příklad C-456/02 Trojani.....	40
5.3.5. Příklad C-300/04 Eman a Sevinger.....	40
<b>5.4 Judikatura po roce 2007.....</b>	<b>41</b>
5.4.1 Příklad C-135/08 Rottmann.....	41
5.4.2 Příklad C-34/09 Zambrano.....	42
5.4.3 Příklad C-256/11 Dereci a další.....	43
<b>6. PRÁVA A POVINNOSTI VYPLÝVAJÍCÍ Z EVROPSKÉHO OBČANSTVÍ.....</b>	<b>45</b>
<b>6.1 Úprava evropských občanských práv ve smlouvách.....</b>	<b>45</b>
<b>6.2 Ekonomická práva.....</b>	<b>46</b>
<b>6.3 politická práva.....</b>	<b>49</b>

6.3.1 Směrnice 94/80/ES - obecní volby.....	49
6.3.2 Směrnice 93/109/ES - volby do Evropského parlamentu.....	50
6.3.3 Petiční právo.....	51
6.3.4 Právo obracet se ne evropského veřejného ochránce práv.....	52
<b>6.4 Právo na diplomatickou a konzulární ochranu.....</b>	<b>53</b>
<b>6.5 Právo na přístup k informacím a dokumentům, právo obracet se na orgány Unie v úředním jazyce.....</b>	<b>54</b>
<b>6.6 Zákaz diskriminace.....</b>	<b>55</b>
<b>6.7 Povinnosti občana Evropské unie.....</b>	<b>56</b>
<b>6.8 Shrnutí znaků evropského občanství.....</b>	<b>56</b>
<b>7. EVROPSKÝ ROK OBČANŮ 2013.....</b>	<b>58</b>
<b>7.1 Akce konané v ČR.....</b>	<b>58</b>
7.1.1 Akce týkající se práce v členských státech.....	59
7.1.2 Kulturní akce.....	59
7.1.3 Vzdělávací akce.....	60
<b>7.2 Zahraniční akce s osobní účastí autora.....</b>	<b>60</b>
<b>8. ZÁVĚR.....</b>	<b>62</b>
<b>9. PŘEHLED ZDROJŮ.....</b>	<b>64</b>
<b>9.1 Seznam literatury.....</b>	<b>64</b>
<b>9.2 Internetové zdroje.....</b>	<b>65</b>
<b>9.3 Dokumenty.....</b>	<b>69</b>
<b>10. RESUMÉ.....</b>	<b>72</b>

## 1. Úvod

Ve své práci se zabývám institutem evropského občanství, jeho chápáním v konkrétních etapách vývoje evropské integrace, od počátečního tápání a hledání výkladu samotného pojmu občanství tak, aby odpovídal požadavkům jednotlivých národů žijících v Evropě, které mají o tomto právním poutu jednotlivce ke konkrétnímu státu odlišné představy, vnímání i právní úpravu, přes zásadní rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie, který svým výkladem evropské občanství posouval do jiných, nových dimenzí, až po úvahu nad tím, kam evropská integrace a s ní i evropské občanství směřuje.

Vzhledem k proběhnuvšímu Evropskému roku občanů, během něhož se uskutečnilo velké množství konferencí, diskuzí, workshopů a dalších akcí mezinárodního charakteru týkajících se institutu evropského občanství, zmíním i výsledky některých z nich – ať už půjde o poznatky z osobní participace, nebo informace získané z prezentací a článků věnujících se tomuto fenoménu loňského roku (2013).

K tématu evropského občanství jsem se dostal při svém studijním pobytu na francouzské univerzitě v rámci programu Erasmus, kdy jsem naplno mohl využít výhod evropské integrace a kdy jsem si uvědomil, jaké možnosti nám členství v Evropské unii nabízí a jak málo se zajímáme o cestu, která k těmto výdobytkům vedla.

První část své práce věnuji teoretickým přístupům k občanství jako takovému – jak jsem již zmínil, při prvotní snaze o vytvoření jednotného občanství bylo možno vybírat z několika konceptů. Představím nejvýznamnější a nejlivnější proudy, které dominují v národních úpravách občanství jednotlivých evropských států, a následně plynule přejdu ke stručnému výkladu zdlouhavé cesty vytvoření institutu evropského občanství. Mám v plánu zmínit nesnáze a rozpory, které celý proces provázely, a opět představím nabídku jednotlivých modelů, které připadaly v úvahu.

Samotný vývoj evropského občanství pak úzce souvisel s rozhodováním a výkladem Soudního dvora Evropské unie, proto oproti původnímu plánu věnuji velkou část své práce právě jednotlivým kauzám,

kteře znamenaly zlom a změnu výkladu, respektive objasnění některých sporných záležitostí týkajících se institutu evropského občanství.

Členství v jakékoliv skupině, společenství, spolu přináší práva a povinnosti jednotlivých členů, nejinak je tomu i v Evropské unii – její občané oplývají škálou práv zaručených v jednotlivých smlouvách a úmluvách. Co se týče povinností, nejsou tyto nikde taxativně vyjmenované, nicméně lze je dovést z celkové ideje sjednocování Evropy a základních principů fungování Evropské unie.

Závěrem si dovolím zamyšlení nad možným vývojem a směřováním evropské integrace a s ním i vývojem evropského občanství. Cílem této práce je podpořit zájem občanů členských států o Evropskou unii nejen ve smyslu vzdáleného byrokratického aparátu, s nímž se setkáváme pouze v diskusích o ukrajování dalších a dalších kousků ze suverenity národních států, ale i jako nositelky liberálních demokratických idejí, které obohacují a upevňují lidskou společnost v kulturním a geografickém rámci. Být evropským občanem znamená být součástí jednotné myšlenky, která vzešla z rozmanitého podhoubí mnoha odlišných národů. Na to mnohdy zapomínáme.

Z hlediska zdrojů pro mne byly obohacující cizojazyčné publikace, které jsem používal při studiu ve francouzském Centre universitaire de formation et recherche Jean Francois Champollion v Albi, důležitý pro mě byl i přístup do univerzitní knihovny v Toulouse. Z českých zdrojů jsem použil několik učebnic evropského práva, články v odborných časopisech a informace ze specializovaných seminářů, které na toto téma proběhly v Brně na Masarykově univerzitě.

Je namístě upřesnit některá označení institucí a zkratky, které budu používat. S ohledem na vývoj evropské integrace a se snahou o zpřehlednění textu se bude jednat o následující termíny:

EU – Evropská unie

Listina – Listina základních práv Evropské unie

ESD – Soudní dvůr Evropské unie – kvůli zaběhlému označení Evropský soudní dvůr jsem do svého textu zvolil zkratku ESD, případně Soudní dvůr

Rada – Rada Evropské unie

SES/SFEU – Smlouva o založení Evropského společenství (po přijetí Lisabonské smlouvy je označována jako Smlouva o fungování Evropské unie)

SEU/Maastrichtská smlouva – Smlouva o Evropské unii



## 2. Teorie občanství

Vše, co zmíním v této kapitole, slouží jako základ pro zorientování se v problematice, nejedná se však o žádný vyčerpávající exkurz a není cílem ani možností této práce dopodrobna prozkoumat a přezkoumat sociální a filosofický faktor institutu občanství. Proto se pokusím jen o stručný nástin rozdílného pojetí občanství obecného, který bude sloužit jako základ pro hlavní část práce – vznik a význam občanství evropského.

Pod pojmem občanství si dnes obecně představujeme spojení fyzické osoby a státu. Ostatně občané jsou spolu s územím a státním aparátem jedním z pojmových znaků moderní definice státu, neexistuje tedy stát bez občanů. Náhled na občanství jako právní vztah mezi jednotlivcem a státem provází i pojem občanství jako právní stav. Dále hovoříme o právním postavení člověka, který díky občanství nabývá určitá práva a povinnosti, přičemž jejich obsah nemůže sám ovlivňovat, může je však právně vynucovat. Obecnější definice občanství, resp. občanů uvádí, že se jedná o skupinu adresátů právních norem, kterým pozitivní právo přiznává subjektivní práva a ukládá povinnosti, jež není nutné v každém případě výslovně definovat (Chlad 2004: 336), což lze v obecné rovině považovat za přesnější a výstižnější než lakonické konstatování Ústavního soudu ČR v odůvodnění svého nálezu z roku 1994, že státní občanství je „relativně trvalý právní svazek (nebo vztah či status) fyzické osoby a daného státu.“<sup>1</sup>

Vzhledem k neustálému vývoji států, v jehož důsledku se vyvíjí i státní občanství, není snadné pojem ‚občanství‘ striktně vymežit. Vypomohu si konstatováním Davida P. Thelena: „Občanství znamená různé věci pro různé skupiny osob v různé době, stejně jako znamená různé věci na různých místech ve stejné době.“<sup>2</sup> S určitostí lze ale říci, že

---

<sup>1</sup> GRONWALD TOVÁ WAGNEROVÁ, Petra, MORÁVKOVÁ, Jitka. *Statusové věci občanů*. Praha: ASPI, 2009. s. 175.

<sup>2</sup> David Thelen: How Natural are National and Transnational Citizenship? A Historical Perspective.

4.1. 2000

(<http://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1188&context=ijgls>)

v dnešní době je občanství základem vztahu člověka a státu, vymezuje základní práva fyzických osob a je součástí identity jak jednotlivce, tak státu (Chlad 2004: 336).

## **2.1 Vývoj teorie občanství**

Samotný pojem občanství se snaží filosofové uchopit a vyložit již od dob řeckých polis, kdy byla po občanech vyžadována rozsáhlá participace na všech záležitostech fungování jednotlivých městských států a občanství bylo spíše zdrojem závazků a povinností než privilegií a práv. V římském impériu byl zastáván praktičtější přístup – římské občanství sloužilo k zefektivnění a zjednodušení státní správy a úzce souviselo s výběrem daní, soudní ochranou, vojenskou službou. V neposlední řadě se jednalo o myšlenkové a ideové spojení státu a občana. Ve starověkém Římě pak můžeme dohledat základ pro republikánskou teorii občanství (konkrétně Cicero a jeho *De re publica*), které se budu věnovat v další části spolu s liberální koncepcí.

O občanství ve středověku nelze hovořit, jelikož nadvládu převzal náboženský pohled na svět a úkolem člověka bylo spíše usilovat o osobní spásu než o společnou práci na občanských hodnotách. Ke zvýšení zájmu o občana jako o teoretický koncept dochází až v období renesance, kdy můžeme zmínit Machiavelliho jakožto průkopníka v teorii prosazování vlastních cílů občana. Další zlom nastal v 18. století za doby francouzských Lumières, tedy Osvícenců. Znatelná snaha navodit zpět antický význam a výklad občanství je patrná např. u J. J. Rousseaua a jeho díla *Du contrat social* (O společenské smlouvě), v němž autor mimo jiné klade důraz na aktivní roli občana ve společnosti. Dalším podnětným momentem byla Velká francouzská revoluce, během níž došlo k vyhlášení Deklarace práv člověka a občana.<sup>3</sup>

---

<sup>3</sup> *La Déclaration des droits de l'homme et du citoyen*, byla vydána 26. srpna 1789 francouzským Ústavodárným národním shromážděním a vedla k vytvoření první francouzské ústavy.

Pro novodobý význam občanství byl směrodatný názor T.H. Marshalla, který formuloval tři dodnes uznávané kategorie občanství – občanská práva, politická práva a sociální práva, přičemž prosadil i myšlenku občanství jako zrovnoprávňujícího prostředku ve společnosti (občané jsou si rovni).<sup>4</sup> Proti individualismu a liberálním teoriím pak nastupuje komunitarismus, kdy je akcentována role komuny a společenství dostává přednost před individualismem.

## **2.2 Koncepce občanství – liberální a republikánský model**

V novodobém pojetí občanství dominují dva výše zmíněné směry – liberální a republikánský (komunitární). Než plynule přejdu k další kapitole své práce, v níž se již budu zabývat konkrétně evropským občanstvím a jednotlivými fázemi jeho vývoje, které přispějí k lepšímu pochopení pozdějšího výkladu judikatury Soudního dvora Evropské unie, bude účelné na tomto místě oba odlišné úhly pohledu shrnout.

### **2.2.1 Liberální model**

Liberální nebo také kosmopolitní koncept občanství je založen na univerzálnosti vynutitelnosti a aplikace práv, jejichž formulace je obecná a jejichž subjektem je jednotlivec (Bellamy 2000: 94). Samotný liberální model je možné rozčlenit na další podskupiny, které vyznávají základní liberální hodnoty, nicméně liší se v přístupu k nim. Libertarianismus svádí k poněkud extrémnějšímu přesvědčení, že by mělo být každému jednotlivci dovoleno dělat to, co jemu samotnému připadá správné. Neoliberalismus člověka hodnotí z hlediska tržního hospodářství, kdy můžeme zařadit mezi označení občan a spotřebitel znaménko „rovná se“ a požaduje minimalistickou koncepci státu. Konečně nejpřijatelnější varianta, která vychází z prací Hobbse a Smitha, je klasický liberalismus. V klasickém pojetí jsou si občané rovni, nejsou nuceni k výkonu vlády, neexistuje jiná než morální povinnost starat se o druhé občany a stát do záležitostí těchto nezávislých jedinců zasahuje jen minimálně. Demokracie je ve všech liberálních směrech chápána jako prostředek ochrany před

---

<sup>4</sup> Dílo *Citizenship and Social Class* publikované v roce 1950 (Tallgren 2003: 20).

tyraní a občanství je bráno jako status náležející všem členům společnosti.

### **2.2.2 Republikánský model**

Republikánský model předkládá názor, že každá společnost či komunita má rozdílné vnímání práva a spravedlnosti, proto neexistují společné hodnoty, které by mohly být zastávány všemi bez rozdílu (s výjimkou základních lidských práv, ale i zde jsou rozdíly ve vnímání toho, co je základní lidské právo a co už ne). Jednotlivé komunity jsou propojené jen díky určitým společným aspektům a právě tyto unifikující aspekty vytvářejí vzájemnou odpovědnost členů a tvoří z nich lid, demos, který má společný cíl. Republikán je tedy aktivní účastník kolektivní společnosti, zatímco liberál uplatňuje svá osobní práva a prosazuje vlastní zájmy (Bellamy 2000: 95).

Poněkud odlišný náhled nabízí teorie republikánského občanství, která stratifikuje společnost do tří vrstev – otroci nemající žádná práva, cizinci disponující pouze některými právy a nakonec občané, nositelé všech práv a výsad (Vink 2005: 25). Posledním z možných dělení komunitárního modelu je pak občanské republikánství a komunitarismus. První z nich vychází z tradičního pojetí občanství v římském impériu, jde tedy o souhrn povinností a práv jednotlivce a aktivní účast na politickém životě komuny, druhý pak akcentuje důležitost morálky, rodiny, společného dobra, ke kterému je nutné opět aktivně participovat a věnovat čas a úsilí životu a cíli komuny. (Tallgren 2003: 36).

### **3. Evropské občanství – pojem, jednotlivé teoretické koncepce a modely**

Při budování myšlenky evropského občanství představovala zásadní problém rozdílnost vnímání občanství z hlediska národních států. V Evropě se střetávají dvě hlavní tendence při interpretaci občanství a jeho vzniku – jedná se o francouzský liberální přístup (základem je teorie T.H. Marshalla), kdy občanství země galského kohouta vychází z *ius soli*, tedy z principu teritoriálního (právo země), a o německý model spočívající v dědičnosti občanství, vychází tedy z *ius sanguinis* (právo krve). V praxi jde o to, že francouzské občanství je udíleno těm, kdo se narodí na území státu, kdežto v Německu přechází občanství z rodičů na dítě. Odlišnost obou přístupů lze spatřovat v samotném označení občanů v obou státech, kdy ve Francii používáme termín *citoyen* vycházející ze slova ‚lid‘, v němčině jde o pojem *Staatsangehörigkeit* vyjadřující příslušnost ke státu. Valná většina evropských států používá německý přístup.

Vzhledem k tomu, co bylo řečeno v předchozí kapitole, můžeme evropské občanství označit jako komunitárně kosmopolitní, tedy jako kombinaci liberálního i republikánského konceptu. Evropská unie vyznává společné hodnoty členských států, což je projevem liberálního přístupu a současně respektuje rozdílnost národních identit, tedy naplňuje charakter komunitarismu (Bellamy 2000: 99).

#### **3.1 Koncepce Evropského občanství**

Z hlediska možností, které byly brány v potaz při utváření ideje unijního občanství, jsem vybral tři základní, které předkládají rozsahově odlišné pojetí občanství. Prvním z nich je *minimalistická koncepce*, přístup a náhled na možnost vzniku evropského občanství, který byl formulován v Maastrichtské smlouvě.<sup>5</sup> Jedná se čistě o „kostru“ práv ve vztahu k fungování celého společenství, tedy o základní práva obsažená ve smlouvě, jimiž jsou práva ekonomická, kdy jde především o právo volného pohybu pracovních sil. Tato koncepce akcentuje národní pojetí občanství.

---

<sup>5</sup> Smlouva o Evropské unii z 10. prosince 1991

Druhý pohled na věc nabízí tzv. *Migrants Forum*. Základem této koncepce je vnímání evropského občanství z hlediska trvalého pobytu na území Evropské unie, nikoliv skrze perspektivu národního občanství, navíc se v této koncepci již počítá se širším okruhem práv z kategorie politických i sociálních, především je zmíněna možnost politické participace.

Třetí koncepce vyplývá z kolektivní identity, z toho důvodu je nejobsáhlejší, jelikož pokrývá i společné kulturní dědictví a další základy, z nichž evropské občanství vychází (Giesen, Eder 2001: 11).

### **3.2 Modely evropského občanství**

Z hlediska teorie se nabízí celkem pět možností, jak vnímat evropské občanství. Z hlediska vývoje a vlivem rozhodování Soudního dvora EU již některé patří k překonaným, nicméně pro ucelenou představu o vzniku tohoto institutu zmíním všechny varianty.

#### **3.2.1 Market citizenship**

*Market Citizenship* představuje liberalistické pojetí, jež spočívá ve vnímání ekonomického propojení trhů jako klíčového aspektu. Občanská práva na poli ekonomickém již existují, proto tento model evropského občanství s dalším rozšířením katalogu občanských práv nepočítá. Hlavním úskalím tohoto modelu je jednostranné uvažování a zaměření pouze na institut volného trhu, kdy není vnímána potřeba rozšířit institut evropského občanství i o okruh sociálních či politických práv (Kostakopoulou 2005: 239).

Tento model pochází z období ještě před Maastrichtskou smlouvou, reflektoval pouze počátky integrace a je již úspěšně překonán. Podstatnou roli v rozšiřování triády práv, které evropské občanství nabízí, zastával Soudní dvůr Evropské unie, což bude jasně viditelné v kapitole věnující se jeho rozhodnutím.

#### **3.2.2 Civic Republican European citizenship**

V tomto modelu dostává velký prostor republikánský teoretický rámec. Významným prvkem je tedy snaha o co největší aktivní zapojení evropských občanů do života společenství, politická participace, přičemž

pro takovéto uplatnění musí existovat možnosti, jak se v tomto procesu aktivně účastnit. Rozhodující je tedy dispozice takovými právy, které by účinně vedly k aktivnímu přístupu (Kostakopoulou 2005: 240).

Lze zde tedy vystopovat snahu o vybudování takového institutu občanství, který by obsahoval prvky nezbytné pro úzké propojení institucí a občanů. V tomto směru však komunitární model plně nekoresponduje s politickým uspořádáním, kdy Evropská unie nefiguruje jako jednotný, samostatný stát.

### **3.2.3 *Deliberative European citizenship***

Podobně jako bylo popsáno u Civic Republican European citizenship, vychází i tento model z aktivního zapojení občanů do veřejného dění. Podstatou je nadnárodní sdílení takových prvků, jako je právo, demokracie, dělba moci, základní lidská práva a politické strany. Snahou je odstranit etnické vnímání člověka, resp. rozlišování na základě příslušnosti k etnické nebo obdobné skupině, a nahradit jej identifikací s pojmem *lid*.

Základním předpokladem takového uspořádání je nastolení jednotného ústavněprávního uspořádání, přičemž prostor pro první krok tímto směrem nabízí společný trh, kde se integrace projevuje nejrychleji a nejintenzivněji. (Kostakopoulou 2005: 240). Takovýto model lze prosazovat jen na základě začleňování do společného politického systému, kdy všechny entity mají podobné liberální ideály a vůli sjednocovat se. Kritici velmi trefně namítají, že se bude jednat o institucionální skořápku naplněnou národními konflikty, jelikož neexistují jednotné principy vnímané všemi stejně nebo velmi podobně, vyjma základních ústavních zásad. Toto konstatování ostatně také objasňuje fakt, proč se judikatura ESD často neshoduje s národní úpravou – evropská instituce podléhá liberálnějšímu výkladu společných práv, než jak je tomu u institucí národních (Bellamy 2000: 101).

### **3.2.4 *Corrective European Citizenship***

Předposlední model, který zde předkládám, reprezentuje opět krok vpřed z hlediska náhledu na evropské občanství. Částečně vychází z předchozí idey nadnárodního ústavního pořádku, nicméně neopomíjí a

nesnaží se vytěsnit etnické pojetí kultury a politiky. Opět se zde setkáme se smíšením liberální a republikánské doktríny, kdy jsou jednotlivé národní státy vnímány jako předpoklad pro kolektivní činnost a pro tvorbu jednotné evropské identity. Slovo *Corrective* v názvu můžeme vnímat jako snahu o změnu vnímání národní identity směrem k postupnému převedení potřebné části rozhodovací činnosti na nadnárodní, unifikovanou unijní úroveň.

Vyvstává však vážný problém z hlediska demokratického principu vlády. Všechna moc pochází z lidu, nicméně zdrojem moci evropských unijních institucí je lid jednotlivých národů, nikoliv lid evropský. „*Velmi zajímavě se k této otázce vyjadřuje například německý ústavní soud,<sup>6</sup> který říká, že není nic jako evropský lid nebo démos,<sup>7</sup> a protože občanství a národnost jsou spojeny v Německu do pojmu lid (Volk), nemůže na evropské úrovni existovat nic jako demokracie. Legitimita Evropské unie je tak odvozena pouze od legitimacy demokratických institucí zvolených v každém státě<sup>8</sup> .<sup>9</sup>*

Problému se teoretici v čele s Josephem Weilerem postavili čelem a vytvořili koncepci občanství, které je založeno na společných hodnotách, stejném výkladu a chápání práv a povinností jakož i na pocitu soudržnosti a racionalitě nutnosti mít politickou a právní jednotu reprezentovanou Unií. (Dobson 2001: 338). Vytvoří se tak dualita občanství národního a evropského, kdy oba dva instituty mohou existovat společně, aniž by ze sebe navzájem parazitovaly. Národní občanství uchovává národní identitu a pocit sounáležitosti, zatímco evropské občanství sjednocuje ideály a základní právní rámec.

Zatímco v jedněch tento systém vzbuzuje obavy o postupné splynutí a zánik národního občanství vedoucí ke ztrátě národní identity,

---

<sup>6</sup> Jedná se o usnesení ve věci Brunner, tzv. Maastrichtské rozhodnutí Německého ústavního soudu.

<sup>7</sup> Německý ústavní soud používá výraz *démos* jako vyjádření politické vůle lidí, jež je jejich základním kulturním rysem, a ten lze nalézt pouze uvnitř hranic členských států.

<sup>8</sup> Evropský parlament je v usnesení hodnocen jako irelevantní, protože není volen na evropské úrovni evropským lidem, ale opět na základě národních kandidátek národních stran v jednotlivých národních státech.

<sup>9</sup> Zuzana Votrubová: Konstrukce evropského občanství: Modely a praktická zkušenost



druzí v něm vidí prostředek k odbourání nacionalistického prnutí a odstranění třecích ploch mezi jednotlivými národy.

### **3.2.5 Constructive European citizenship**

Poslední a zároveň vývojově nejmladší model evropského občanství v sobě odráží společenské změny a vývoj, se kterými se setkáváme v posledních dvou desetiletích. Zahrnuje ideje z postkoloniálních, poststrukturalistických, neoliberálních, ale i feministických a environmentálních teorií, které v sobě snoubí snahu o co nejširší pojetí občana a občanství jako takového. Je velmi těžké hledat hranice mezi původními dvěma směry – pojmy liberální a komunitární zde ztrácí svůj význam a celý model jakoby hledal novou cestu k vytouženému výsledku, kterým je úplná otevřenost evropského občanství. Občanství by dle této vize mělo být odvislé od principu domicilu a otevřít se občanům třetích států, kteří sice pobývají na území Evropské unie, nicméně nemají občanství žádného členského státu. Nezáleželo by tak už vůbec na jednotlivém státu a národu, institut evropského občanství by fungoval čistě jako samostatná entita.

Takovéto opatření by znamenalo nabytí evropského občanství několika milióny občanů třetích zemí, přičemž velmi lákavou představou je konečná možnost kolektivního sebeurčení a nesporně lehčí boj proti nerovnostem ve všech sférách lidského konání, ve kterých se dosud setkáváme s diskriminací. Podobné myšlenky však zatím spadají spíše do utopistických teorií, ke kterým vzhlížíme, zatímco si nicméně nadále striktně držíme národní identitu a evropské občanství považujeme za cosi podružného, nikoliv rovnocenného, natož pak důležitějšího (Kostakopoulou 2005: 243).

#### **4. Vývoj evropského občanství**

*Since new citizens cannot be created all at once, you must begin by making use of those who exist, and to offer a new path for their hopes is the way to make them want to follow it...*

*Jean-Jacques Rousseau (1772)*

Evropské občanství se vyvíjelo spolu s vývojem integrace na evropském kontinentu. V průběhu desetiletí se vyjednávala jeho podoba a vzhledem k tomu, že evoluční proces ať už na geopolitické, právní nebo sociální scéně zdaleka není u konce, je liché domnívat se, že jsme dosáhli finálního stavu. Prostor pro změnu je výjimečně obrovský a záleží nejen na současných evropských občanech, ale i na dění v okolním světě, kam se v budoucnu budeme občansky ubírat – od jednotného občanství na každém z kontinentů až po utopické globální občanství.

Současný stav je dílem mnoha politických diskuzí, vyjednávání, konferencí, kde se střetávali zástupci členských států, čímž se evropské občanství základně vzdaluje svojí podstatou od toho národního, které vznikalo a formovalo se snažením a tlakem zdola, tedy od obyvatel státu (Maas 2006: 3).

Ačkoliv by se mohlo zdát, že vývoj probíhal konstantě a nerušeně, není tomu tak. Samotná myšlenka evropského občanství narážela od počátku na odmítavý postoj států, které nechápaly důvody, kvůli kterým by se měly dělit o výsadní postavení svých unikátních národních občanství se zpočátku neurčitým pseudoinstitutem evropského občanství. Bylo potřeba překonat nelibost a rozpory mezi jednotlivými národy a nějakým způsobem unifikovat jejich často rozdílné postoje k vnímání a výkladu občanství jako takového. Do toho bylo třeba vnímat provázanost celého správního aparátu Evropského Unie, jejích institucí a institucí národních. To spolu s limitovanými možnostmi, jak získat odezvu samotných občanů států Unie vytvářelo velmi tvrdé prostředí pro formování této skvostné myšlenky (Maas 2006: 6).

#### **4.1 Léta 50. - počátky idey evropského občanství**

Až do poloviny dvacátého století můžeme vystopovat reálnou snahu o vytvoření evropského občanství, která měla šanci na úspěch (Snaze českého krále Jiřího z Poděbrad a jeho mírovým misím po dvorech evropských panovníků je možno přičítat prvenství o myšlenku jednotné mírové unie, nicméně pojem občanství v jeho době nemělo pražádného významu, proto je první snaha přisuzována až poválečné době 20. století).

Úplně první iniciativa sice vznikla ve válečné Itálii, kdy roku 1943 Evropské federalistické hnutí usilovalo o vznik tzv. evropského kontinentálního občanství, na což navazovalo o pět let později Hnutí za spojenou Evropu. Tyto iniciativy byly nicméně odsouzeny k neúspěchu, neboť žádná z nich nedisponovala dostatečnou politickou mocí k prosazení svých návrhů (Maas 2005: 1012).

Vývoj směřující k evropskému občanství tak započal až podpisem Smlouvy o zřízení Evropského společenství uhlí a oceli (Pařížská smlouva z 18. 4. 1951), na jejímž základě vzniklo Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO). V jeho rámci bylo zakotveno jedno z nejstarších občanských práv – právo volného pohybu pracovních sil v rámci kovohutnického a těžařského průmyslu (Fiala, Pitrová 2003: 50). Po vzniku Evropského hospodářského prostoru se toto právo vztahovalo i na práci v jiných odvětvích.<sup>10</sup>

Otcem evropských občanských práv je tak Schumanův plán<sup>11</sup>, i když je nutné konstatovat, že volný pohyb pracovníků byl spíše jeho okrajovým tématem. Jediným státem, který velmi usiloval o zařazení tohoto bodu, byla Itálie, proti byla naopak Francie a Belgie. Tento stav byl dán situací v ocelářském průmyslu, kdy ve Francii a v Belgii tvořili dvě

---

<sup>10</sup> Evropské hospodářské společenství bylo založeno Římskou smlouvou, oficiálně Smlouvou o zřízení Evropského hospodářského společenství, podepsanou v Římě 27. března 1957 společně se Smlouvou o zřízení Evropského společenství pro atomovou energii (Fiala, Pitrová 2003: 66).

<sup>11</sup> Schumanův plán, jehož skutečným autorem byl Jean Monnet, vydaný v roce 1950, je politickou i ekonomickou koncepcí vytvoření společného trhu pro uhlí a ocel (Fiala, Pitrová 2003: 49).

pětiny pracovníků občané jiných států, převážně Itálie. Z tohoto důvodu byla otázka volného pohybu zásadní a bez ní by Itálie pravděpodobně na členství v ESUO nepřistoupila. (Maas 2005: 1012).

Velká prodleva při zavádění volného pohybu pracovníků v praxi byla dána stále velkými rozpory jednotlivých států v náhledu na danou problematiku, což způsobilo, že se projednání smlouvy a jejího vstupu v platnost veřejnost dočkala až v roce 1957. „Na jednání v Messině<sup>12</sup> se členské státy shodly, že volný pohyb osob je nezbytný pro fungování bezbariérového trhu, a Spaakův výbor<sup>13</sup> tak navrhol vytvoření občanství společného trhu, které by obsahovalo pouze ekonomická, tedy nikoli politická či sociální práva. Římská smlouva rozšířila volný pohyb na všechny pracovníky, s výjimkou zaměstnanců veřejných služeb, a nazvala volný pohyb právem.“<sup>14</sup>

Problémy s konečným schvalováním Pařížské smlouvy vedly v následující úpravě v Římské smlouvě k prosazení silnějšího postavení institutu volného pohybu pracovních sil. K zakotvení tohoto institutu se tak nadále již nepožaduje mezistátní dohoda, což odbourává velmi problematické vyjednávání na mezistátní úrovni. Zároveň platí, že za fungování systému odpovídá Evropská komise. Z periferie zájmu se toto evropské občanské právo dostalo i díky skutečnosti, že bez něj by společný trh fungoval jen velmi omezeně.

Doposud se tak setkáváme pouze s ekonomickým terciérem evropských občanských práv, v němž můžeme vidět, že hybatelem a základem pro další práva, která budou evropskému občanství přiřazena, je ekonomické hledisko. To také ostatně stojí za prvotní myšlenkou sjednocování národních států.

---

<sup>12</sup> Jednání v Messině probíhala 1. a 2. června 1955 a jejich předmětem byla debata, zda vytvořit další sektorovou organizaci či velký integrovaný ekonomický prostor (Fiala, Pitrová 2003: 65).

<sup>13</sup> Spaakův výbor byl vytvořen představiteli členských států Evropského společenství uhlí a oceli, aby posoudil obě koncepce prosazované v Messině (Fiala, Pitrová 2003: 65).

<sup>14</sup> Zuzana Votrubová: Konstrukce evropského občanství: Modely a praktická zkušenost, Brno 2012

## **4.2 Léta 70. – Pařížský summit a Tindemansova zpráva**

Po rozpačitém přešlapávání v šedesátých letech, kdy se neobjevil žádný významný impuls k dalšímu kroku ve vývoji politické spolupráce, došlo během sedmdesátých let 20. století k zásadním změnám. Společenství rozšířilo své řady o další tři státy – Velkou Británii, Dánsko a Irsko (vše 1973), a z úst předsedy Evropské komise zazněl požadavek na zrušení kontrol na vnitřních hranicích států Společenství.

Jako převratnou lze označit zprávu Evropské komise, která byla nazvána „Směrem k Evropskému občanství“ a v níž došlo k zhodnocení politické spolupráce členských států a analýze prvního nástupu pasové unie. Spolu s tím se objevila myšlenka na právo všech občanů Společenství účastnit se regionálních voleb na území členských států. Jednalo se o volební právo aktivní i pasivní, tedy možnost volit i kandidovat v libovolném regionu Společenství.

Pařížský summit pořádaný v roce 1974 se věnoval myšlence prohloubení evropské spolupráce na poli politickém, což se silně projevilo především ve zmnožení hlasů žádajících pasovou unii a unifikaci regionálního volebního práva, což by otevřelo možnost aplikovat již dříve prezentované právo volit v regionálních volbách pro všechny občany Společenství. V důsledku požadavků těchto změn byla vytvořena expertní skupina, která měla za úkol analyzovat další vývoj evropského občanství a představit kroky k uskutečnění změn, na kterých se účastníci summitu shodli. (Chlad 2004: 360).

O rok později byla vydána tzv. Tindemansova zpráva<sup>15</sup>, ve které byl vznesen požadavek na rozšíření občanských práv. Jednalo se především o odstranění pasových kontrol na vnitřních hranicích Společenství a byla akcentována potřeba větší ochrany spotřebitele. Spadá sem mimo jiné i snaha o zavedení výměnných studijních pobytů a vzájemné uznávání diplomů. Tindemansova zpráva přednesla i potřebu větší spolupráce a

---

<sup>15</sup> Tindemansova zpráva vypracovaná na žádost druhého Pařížského summitu byla vydána 29. prosince 1975. Navrhovala především posílení role Evropského parlamentu a Komise a vytvoření „dvourychlostní Evropy“ (Fiala, Pitrová 2003: 100).

zintenzivnění vazeb mezi členskými státy – obsahovala návrh na vytvoření Evropské unie a evropského občanství, o kterém se jako o samostatném institutu zatím žádná smlouva Společenství nezmiňovala. (Vink 2005: 46).

Na samém sklonku sedmdesátých let (1979) byla vydána směrnice zaručující všeobecné právo na pobyt, která rušila poslední překážky ve volném pohybu a pobytu ve členských státech. Je však nutné zmínit, že i nadále byly podmínky nerovné – pro původní skupinu, které bylo toto právo určeno, tedy pro zaměstnance, byly nastaveny výhodnější podmínky. (Maas 2006: 12). Ve stejném roce došlo k revoluci ve volbě do Evropského parlamentu, kdy se poprvé uskutečnily přímé volby. Občané členských států tak poprvé dávali přímý mandát svým zástupcům v Evropském parlamentu.

#### **4.3 Léta 80. - Jednotný evropský akt, Adoninova zpráva**

Osmá dekáda minulého století se projevovala činnou aktivitou a mnohými diskuzemi v Evropském parlamentu na téma evropského občanství. V rámci návrhu na vznik Evropské unie (1984) se dokonce automaticky předpokládal vznik evropského občanství, které by náleželo všem držitelům občanství členských států. Logicky bylo argumentováno tím, že všichni, kdo jsou občany státu patřícího do Unie, stávají se i občany Unie, tudíž jim evropské, unijní občanství náleží. I přes velký tlak nebyl vznik Evropské unie (zatím) prosazen a jednotlivé články projednávající základní práva se do Jednotného evropského paktu, kterým byla revidována Smlouva o založení Evropského společenství, nedostala (Fiala, Pitrová 2003: 119).

Snaha o překonání stupně spolupráce, který byl definován Smlouvou o založení Evropského společenství, se projevila i ve vzniku parlamentního výboru, který dostal na starost zpracovat doporučení a návrhy pro vytvoření People's Europe – Evropy občanů.

Ve výstupní zprávě výboru, tzv. Adoninově zprávě, se objevily návrhy na větší spolupráci ve věcech diplomatického zastoupení jako je např. využívání služeb ambasád a konzulátů jiného členského státu. Odsouzena byla složitost evropského práva a byly předneseny možnosti

změn ve věcech občanských práv a v širší participaci občanů členských států na rozhodovací činnosti evropských institucí. Snaha o kulturní zastřešení celého projektu sjednocené Evropy vedla k ustanovení evropské hymny a vlajky. Z diskuze k činům se přešlo i na poli dávných slibů a na summitu v Miláně byl konečně prosazen jednotný formát důležitých dokladů – cestovního pasu a řidičského průkazu.

„V roce 1985 vydala Evropské komise Bílou knihu o dokončení vnitřního trhu<sup>16</sup> a sekci pojednávající o volném pohybu nazvala „nová iniciativa ve prospěch občanů Společenství“. Podle komise byla právě tato oblast klíčová a předpokládalo se, že by všechny překážky ve volném pohybu osob měly být odstraněny do roku 1992“<sup>17</sup>

#### **4.4 Léta 90. – smluvní úprava evropského občanství**

Podobně jako bylo důležitým impulzem přistoupení nových států v 70. letech, vstup Španělska a Portugalska roku 1986 předznamenal velké změny na poli evropských občanských práv. Protože se nově přistoupivší země nemohly realizovat v obsahu Jednotného evropského aktu, o to více se aktivně zapojily do jednání, jejichž výsledkem byla Smlouva o Evropské unii (Maastrichtská smlouva). Zde se poprvé setkáme se smluvním zakotvením pojmu „evropské občanství“, když se v Hlavě II. objevuje následující ustanovení: „*Občanem Unie je každá osoba, která má státní příslušnost členského státu. Občanství Unie doplňuje občanství členského státu, nenahrazuje je.*“<sup>18</sup> Druhý aspekt, který hrál roli v zaměření pozornosti právě na evropské občanství, spočíval ve změně světového klimatu a celkového uspořádání. Události jako byl pád

---

<sup>16</sup> Bílá kniha o vnitřním trhu byla výsledkem práce komise J. Delorse a jejím základním cílem bylo dokončit projekt společného trhu požadovaný již zakládacími smlouvami. Delors si uvědomoval, že další integrační posun není bez dokončení vnitřního trhu možný (Fiala, Pítrová 2003: 116).

<sup>17</sup> Zuzana Votrubová: Konstrukce evropského občanství: Modely a praktická zkušenost, Brno 2012

<sup>18</sup> *Konsolidované znění smlouvy o Evropské unii* (online). EUR-Lex, Přístup k právu

Evropské unie (18. 3. 2014). Dostupné na:

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:CS:PDF>.

Berlínské zdi, zánik Východního bloku a sjednocení Německa otvíraly nové možnosti spolupráce evropských zemí. Spolu s touto šancí se již velmi intenzivně hlásila o slovo úprava postavení občanů jednotlivých členských zemí, jejich práv a jejich zapojení do činnosti Společenství.

Dříve zmíněný problém s demokratičností veškerých procesů v orgánech Evropské unie a s neexistencí evropského lidu, který by těmto institucím mohl předat svou moc, se spolu s oficiálním zavedením evropského občanství podařilo alespoň částečně vyřešit. V rámci konstituování evropských občanských, nejen ekonomických práv, se občané národních států stávají participanty politického a společenského života na evropské úrovni, tudíž lze hovořit o evropském lidu, ze kterého pramení ona delegovaná moc, kterou jednotlivé instituce Evropské unie disponují.

Podpisu Maastrichtské smlouvy předcházela usilovná činnost, kdy se především Evropský parlament snažil připravit podmínky pro nadcházející změny. V roce 1990 Španělsko iniciovalo vznik memoranda „*Směrem k evropskému občanství*“ s poukazem na to, že hlubší integraci států musí nutně doprovázet i silnější zapojení jejich občanů do celého procesu a k tomu musí být občané vybaveni patřičnými právy. Vytvoření evropského občanství se tak zdálo ideálním a logickým řešením.

Následujícího roku proběhla konference zabývající se vytvořením politické unie a tématem bylo i evropské občanství. Přípravu k podpisu Maastrichtské smlouvy pak dovršila zpráva Evropského parlamentu a Komise, ve kterých se hovořilo o nových občanských právech zaměřených na sociální sféru a nutnost jejich ochrany evropským právem.

#### **4.4.1 Smlouva o Evropské unii (Maastrichtská smlouva)**

Rozhodnutí států upravit postavení svých státních příslušníků v rámci Evropské unie vykrystalizovalo ve Smlouvě o Evropské unii. V původním znění Smlouvy o založení Evropského společenství jsou shrnuta práva, která byla vydobyta během celého komplikovaného vývoje evropské integrace, nicméně z pozice komunitárního práva se nejednalo o žádnou novou úpravu. V Maastrichtské smlouvě je původní znění



doplněno o ustanovení, že Rada je oprávněna přijmout usnesení k posílení nebo rozšíření práv již stanovených smlouvami. Může tedy práva pouze rozšiřovat, nikoliv zužovat a oslabovat. Smlouva o založení ES (nyní čl. 18 Smlouvy o fungování Evropské unie) ve svém čl. 12 stanovuje, že: „*je zakázána jakákoliv diskriminace na základě státní příslušnosti*“<sup>19</sup>, přičemž judikatura Soudního dvora Evropské unie dovodila, že se jedná o ustanovení s přímým účinkem.

Dalším přínosem této smlouvy byl konec protěžování ekonomického prvku, takže občanská práva jsou přiznána všem, kteří disponují státní příslušností k členskému státu, nehledě na to, zda jsou výdělečně činní či nikoliv. Vzhledem k tomu, že těmto právům (a povinnostem) budu věnovat jednu z následujících kapitol, zmíním jen jejich strohý přehled.

Jedná se o:

- právo svobodného pohybu a pobytu na území členských států
- petiční právo
- právo obracet se na Evropského veřejného ochránce práv
- právo volit a být volen v obecních volbách v členském státě, v němž má trvalé bydliště, za stejných podmínek jako příslušníci daného státu a právo volit do Evropského parlamentu
- právo na diplomatickou/konzulární ochranu na území třetích států, kde členský stát, jehož je státním příslušníkem, nemá své zastoupení, za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu.<sup>20</sup>

#### **4.4.2 Dánská výjimka**

Než se pustím k výkladu další smluvní úpravy, je na místě zmínit výjimky, které si v rámci přijetí Maastrichtské smlouvy vymínilo Dánské království. Vzhledem k těsnému neúspěchu referenda o přijetí Maastrichtské smlouvy došlo k novému kolu vyjednávání a k následnému prosazení výjimek pro Dánsko, díky kterým by se pohled dánských občanů změnil, a smlouva v opakovaném referendu mohla projít. Opt-

---

<sup>19</sup> Obecný zákaz diskriminace dále rozšířila Amsterodamská smlouva na zákaz diskriminace z důvodů rasy, etnického původu, náboženství, světového názoru, postižení, věku nebo sexuální orientace (čl. 13 Smlouvy o ES).

<sup>20</sup> *Smlouva o založení Evropského společenství* (online). EUR-Lex, (cit. 18. března 2014). Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/index.htm#founding> Čl. 8a – 8e.

outs, jak jsou výjimky nazývány, se týkaly celkem čtyř oblastí, které byly z hlediska dánských občanů nejvíce problematické. Výhrady se týkaly společné měny euro, společné zahraniční a bezpečnostní politiky, spolupráce v oblasti justice a v evropském občanství, což je důvod, proč dánské opt-outs zmiňují. Všechny výhrady byly projednány na zasedání Evropské rady v Edinburghu koncem roku 1992 a po dlouhé diskuzi schváleny. Dánsko tak mohlo uspořádat druhé referendum. Předpokládaný souhlas se zněním Maastrichtské smlouvy se začleněnými výjimkami byl získán a jejímu podepsání tak již nestálo nic v cestě. Překvapivé je, že i přes vyjednané výjimky byl výsledek referenda opět velmi těsný (v prvním bylo proti 50,7% dánských občanů)<sup>21</sup>

Důvodem k výjimce z úpravy evropského občanství byly projevem již dříve zmíněných obav – rozdílný výklad pojmu evropského občanství by mohl vést ve svém důsledku k nahrazení národního občanství. Pokud by se evropské občanství vnímalo jako nadnárodní, znamenalo by to, že všichni evropští občané jsou zároveň i dánskými občany. Proto je v edinburghské dohodě v části věnované právě problematickému občanství tato formulace: *„Ustanovení části 2 Smlouvy o ES vztahující se k občanství Unie přiznávají státním příslušníkům členských států doplňková práva a ochranu, jak je specifikována v této části. V žádném případě nenahrazuje státní příslušnost. Otázka, zda má osoba státní příslušnost členského státu, bude řešena výhradně na základě vnitrostátních právních předpisů daného členského státu.“*<sup>22</sup> Toto ustanovení je dále podrobněji rozebráno v příloze dohody, kdy je konstatováno následující: *„Občanství Evropské unie je politickým a právním pojmem, který je zcela odlišný od konceptu občanství ve smyslu Ústavy Dánského království a dánského právního řádu. Nic ve Smlouvě o Evropské unii nestanovuje ani nepředpokládá závazek k vytvoření občanství Unie ve smyslu občanství národního. Při účasti na takovém*

---

<sup>21</sup> *Evropská referenda*. In: Integrace: časopis pro evropská studia a proces rozšiřování Evropské unie. Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2000. (cit. 18. března 2014). Dostupné na: <http://www.europeum.org/cz/integrace/24-integrace-2/633-evropska-referenda>

<sup>22</sup> *Edinburgh Agreement* (online). EU-Oplynsningen, Folketinget (cit. 18. března 2014). Dostupné na: [http://www.euo.dk/emner\\_en/forbehold/edinburgh/](http://www.euo.dk/emner_en/forbehold/edinburgh/)

*vývoji v otázce Dánska tudíž nevznikne. Občanství Unie nedává v žádném případě státnímu příslušníku jiného členského státu právo na získání dánského občanství nebo některého z práv, povinností, výsad nebo výhod, které náleží dánskému občanství na základě ústavních, právních a správních předpisů Dánska. Dánsko bude plně respektovat všechna přesně vymezená práva výslovně stanovená ve Smlouvě a platná pro státní příslušníky členských států.*<sup>23</sup>

Dnes již můžeme konstatovat, že dánská výjimka je zcela irelevantní, neboť tato úprava je včleněna do jedné z dalších smluv, kterým se budu věnovat, a sice do Amsterodamské smlouvy.

#### **4.4.3 Amsterodamská smlouva**

Amsterodamská smlouva obsahově nijak významně nezasáhla do institutu evropského občanství, nicméně bylo provedeno několik doplnění nezbytných pro odstranění výkladových nejasností. Změn doznaly konkrétně články 17 a 21, kdy v prvním případě se jednalo o začlenění dánské výjimky. Čl. 17 tak byl doplněn o větu: „*Občanství Unie doplňuje státní příslušnost členského státu, ale nenahrazuje ji.*“<sup>24</sup> Díky této změně se vyjasnil výklad a je zcela jasné, že pro získání evropského občanství je nezbytné být občanem některého z členských států, přičemž unijní občanství má jen doplňkový charakter k národnímu a nemůže představovat jeho substitut. Z podstaty věci vyplývá, že evropské občanství je odvozené a jedná se o nezávislý právní status. Iniciátorem této změny nebyl nikdo jiný než Dánsko, které získalo podporu i u ostatních států a podařilo se začlenit znění dánské výjimky k evropskému občanství do unijní smlouvy platné pro všechny.

Druhou změnou vztahující se k čl. 21 byla nutnost vzít v potaz rozmanitost Evropské unie, která se skládala z 15 států, přičemž se na jejím území hovořilo dvanácti jazyky. Reflektovat tuto situaci umožnilo nové právo, které umožňuje všem občanům Evropské unie, aby se obraceli na instituce EU v některém z oficiálních úředních jazyků a ve

---

<sup>23</sup> Příloha 3 k Edinburgh Agreement

<sup>24</sup> Amsterodamská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii, smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty, Amsterdam 2. října 1997 (Úř. věst. C 340, 10. 11. 1997).

stejném jazyce dostali i odpověď. Cílem této změny byla snaha o bližší provázanost unijních orgánů a institucí s jejími občany.

Amsterodamská smlouva přinesla spolu s výše uvedenými změnami ještě jeden podstatný posun v evropských občanských právech. Spočívá v rozšíření a posílení možností volného pohybu občanů díky začlenění schengenského acquis (Kubečková, 2010: 46). Vytvořil se tak prostor s vysokým standardem svobody, bezpečnosti a právního pořádku.

K výkladu Amsterodamské smlouvy si dovoluji ještě poznámku k osobám s dvojitým občanstvím. Jestliže je jedno z občanství občanstvím členského státu, vztahuje se i na takového občana občanství evropské a z něj plynoucí práva. Udělování národního občanství, na které je to evropské vázáno, je však vždy v plné moci daného státu a podléhá úpravě národní legislativy. Na tomto místě je vhodné zmínit i mezinárodní Evropskou úmluvu o státním občanství, která vznikla z iniciativy Rady Evropy a která obecně definuje a poskytuje volný návod k úpravě přijímání občanství národních států.

## **4.5. Smluvní úprava v novém tisíciletí**

### **4.5.1 Smlouva z Nice a summit v Laeken**

V roce 2000 se členské státy na zasedání v Nice dohodly na úpravě procesu hlasování po dalším rozšíření. Konkrétně se řešila problematika hlasování týkající se otázek volného pohybu a pobytu osob na území členských států, tedy základního evropského občanského práva. Došlo ke změně principu jednomyslného souhlasu a zavedlo se hlasování tzv. kvalifikovanou většinou. Tato nová úprava se však netýkala otázek povolení pobytu na území EU, úpravy sociální podpory, pasů a občanských průkazů, které stále podléhaly jednomyslnému schvalovacímu postupu.

Následující rok bylo na summitu v Laeken řešeno větší přiblížení občanů Unii, jelikož bylo stále shledáváno jako nedostatečné. Stále totiž nebyl zcela odstraněn problém zmíněný ve druhé kapitole, kdy legitimita vládnutí v demokracii musí vycházet z lidu, tedy občanů. Přiblížit se stavu, kdy se obyvatelé jednotlivých členských států Unie budou považovat za evropské občany, stejně jako se považují za občany svého státu, je tak při řešení této problematiky zcela zásadní.

Summit byl převratný i vzhledem k tomu, že na něm byla rozvíjena myšlenka vzniku evropské ústavy a diskutováno bylo i začlenění Charty základních lidských práv do základních smluv. Toto setkání tak bylo předzvěstí Smlouvy o Ústavě pro Evropu a přistoupení Evropské unie k Evropské úmluvě o lidských právech (Maas, 2005: 14).

#### **4.5.2 Smlouva o Ústavě pro Evropu**

Na základě výsledků summitu v Laeken byla v říjnu roku 2004 sepsána a podepsána Smlouva o Ústavě pro Evropu. Bylo zde akcentováno rozšíření Unie o další státy a představena vize nového směřování Evropské unie. Vzhledem k negativnímu výsledku referend ve Francii a Nizozemí tato smlouva nikdy nevstoupila v platnost, nicméně nastínila další vývoj úpravy evropského občanství. Nic nebylo změněno na vnímání unijního občanství jako doplňku k občanství členských zemí, které doplňuje a tím pádem rozšiřuje práva občanů jednotlivých států. Stále se tedy nejedná o dvojí občanství, jak by mohlo být mylně vykládáno, evropské občanství v této podobě nezakládá příslušnost k Evropské unii a nejedná se tak o žádný bipolarismus.

Smlouva o Ústavě pro Evropu byla přesto pro chápání evropského občanství přelomová. Obsahovala katalog základních lidských práv prostřednictvím Listiny základních práv Unie, což výrazně posilovalo práva občanů. Dalším prvkem, který se snažil posílit vazbu mezi občany a Evropskou unií, byly společné symboly, které měly vedle hymny a vlajky vzbuzovat pocit příslušnosti ke sjednoceným evropským státům.

Ačkoliv byla tato smlouva odsouzena k neúspěchu, byla živnou půdou pro další projekt, který se i přes různé kontroverze a odmítání ze strany jednotlivých států stal průlomem v historii evropské integrace a práv evropských občanů. Jedná se o Lisabonskou smlouvu.

#### **4.5.3 Lisabonská smlouva**

Po odmítnutí Smlouvy o Ústavě pro Evropu v referendech dvou členských států došlo k přepracování podkladů pro reformování Unie a 13.12.2007 byla v Lisabonu podepsána Lisabonská smlouva, která vstoupila v platnost 1.12.2009. Tato smlouva je někdy též nazývána

Reformní, protože přináší opravdu zásadní změny ve fungování Evropské unie.

Prostřednictvím Lisabonské smlouvy nabyla Evropská unie právní subjektivitu, což je důležitý krok pro vnímání občanství tohoto nadnárodního celku. V oblasti občanských práv došlo k významnému posunu díky začlenění Listiny základních práv Evropské unie do evropského práva. Z původně nezávazné deklarace se tak prostřednictvím Lisabonské smlouvy stal zdroj rozšiřující práva občanů Unie měrou do té doby nebývalou. (Tryzna, 2009: 309)

Samotná Listina je členěna na preambuli a sedm hlav. Již v preambuli je akcentován důraz, který je kladen na vztah občanů a Unie, když Listina říká, že: „*Evropská unie staví do středu své činnosti jednotlivce tím, že zavádí občanství Unie a vytváří prostor svobody, bezpečnosti a práva.*“<sup>25</sup> Lisabonská smlouva prostřednictvím této Listiny garantuje občanská, hospodářská, politická a sociální práva. Vzhledem k obsahu páté Hlavy Listiny, která je nazvána *Občanská práva*, a která se věnuje institutu evropského občanství, se budu cíleně věnovat právě jí.

Obsažená práva a svobody jsou navázána na institut evropského občanství, na rozdíl od zbytku Listiny je tak třeba pro jejich uplatňování být svázán s Evropskou unií právě pomocí evropského občanství. Ostatní Hlavy Listiny se zabývají právy garantovanými všem, tedy bez podmínky být občanem Evropské unie.<sup>26</sup> Hlava V je tak jediná, kde dochází k rozčlenění adresátů a sice do tří skupin vzhledem k aplikaci osobní působnosti.

Rozlišujeme:

### *1. Občané Evropské unie*

Občanům EU jsou garantována všechna práva, která jsou uvedena – právo být volen a volit ve volbách do Evropského parlamentu a v obecních volbách, petiční právo k Evropskému parlamentu, právo obracet se na

---

<sup>25</sup> *Listina základních práv Evropské unie* (online). EUR-Lex, Přístup k právu Evropské unie (cit. 18. března 2014). Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:cs:PDF>

<sup>26</sup> ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Ochrana lidských práv v EU. Charta základních práv Evropské unie* (cit. 19. března 2014). s. 5-6.

Dostupné na: [www.jundrov.brno.cz/download/ozv/lidska\\_prava\\_eu.doc](http://www.jundrov.brno.cz/download/ozv/lidska_prava_eu.doc)

evropského veřejného ochránce práv, právo volného pobytu a pohybu, právo na přístup k dokumentům a právo na diplomatickou a konzulární ochranu.<sup>27</sup>

## *2. Fyzické osoby s bydlištěm nebo právnické osoby se sídlem v členském státě Evropské unie*

Těmto osobám jsou zpřístupněna práva čl.42-44, tedy právo na přístup k dokumentům, právo obracet se na evropského veřejného ochránce práv a petiční právo k Evropskému parlamentu.

## *3. Každá osoba*

Všichni bez návaznosti na evropské občanství mají právo na řádnou správu (obsaženo v čl.41)

Spolu s nabýváním jednotlivých práv je třeba zdůraznit i význam jejich výkladu, jelikož některá ustanovení byla pojednávána národními soudy odlišně. Následující kapitole proto věnuji přehledu zásadních rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie, která měla vliv při sjednocování chápání a výkladu evropských občanských práv a svobod.

---

<sup>27</sup> Těmto právům se širěji budu věnovat v kapitole *Práva a povinnosti občanů EU*

## **5. Vliv judikatury Soudního dvora EU**

Pro vývoj a chápání evropského práva bylo rozhodování ESD zcela zásadním prvkem. Výkladem docházelo k posunu vnímání jednotlivých konceptů, přičemž evropské občanství nebylo výjimkou. Jednolitost této kapitoly narušuje Maastrichtská smlouva. Období před přijetím této smlouvy zahrnuje judikaturu v případech, kdy se jednalo o výklad základních ekonomických práv, zatímco postmaastrichtská rozhodnutí přináší výklad široce a obecně pojatého institutu práv občanů Evropské unie. Těmto bude patřit větší pozornost, neboť se již nejedná o pouhý ekonomický faktor práv, jímž je evropské občanství historicky doprovázeno až do jeho smluvní úpravy na počátku 90. let.

Cílem je sledovat postupný vývoj a zároveň se zaměřit na rozhodnutí, která formovala začlenění občanských práv do základních principů Unie. Samozřejmě nelze zmínit všechna rozhodnutí týkající se evropského občanství, nicméně pokusím se do své práce zahrnout alespoň ta zásadní. V jednotlivých případech stručně objasním problematiku a v čem spočíval význam rozhodnutí soudu pro další vývoj.

### **5.1 Judikatura před Maastrichtskou smlouvou**

Nejznámějším případem, který pochází z období před smluvní úpravou evropského občanství je případ Micheletti<sup>28</sup>, ve kterém byla řešena otázka dvojího občanství a možnosti jednotlivých států upravovat to, kdo je jejich státním příslušníkem. Italský a zároveň argentinský občan Mario Vincente Micheletti se přestěhoval do Španělska, kde chtěl vykonávat svoji práci zubního lékaře. Žádost o povolení trvalého pobytu mu však byla zamítnuta, proti čemuž se bránil žalobou a španělský správní soud položil v této věci ESD předběžnou otázku.<sup>29</sup> Micheletti poukazoval na znění článku 52 (dnes článek 43) Smlouvy o založení ES: „V rámci níže uvedených ustanovení jsou zakázána omezení svobody usazování pro státní příslušníky jednoho členského státu na území státu

---

<sup>28</sup> Případ C-369/90 *Micheletti and Others v Delegación del Gobierno Cantabria* ECR I-4239, rozsudek Soudního dvora ze dne 7. července 1992.

<sup>29</sup> PÍTROVÁ, Lenka, POMAHAČ, Richard. *Průvodce judikaturou Evropského soudního dvora, 1. díl*. Praha: Linde, 2000. s. 192-196.



*druhého. Stejně tak jsou zakázána omezení při zřizování zastoupení, poboček nebo dceřiných společností státními příslušníky jednoho členského státu na území druhého státu. Svoboda usazování zahrnuje přístup k samostatně výdělečným činnostem a jejich výkon, jakož i zřizování a řízení podniků, zejména společností ve smyslu čl. 48 druhého pododstavce, za podmínek stanovených pro vlastní státní příslušníky právem země usazení, nestanoví-li kapitola o pohybu kapitálu jinak.“* Ze strany ESD bylo konstatováno, že určení, kdo je a kdo není příslušník členského státu, nesmí být v rozporu s komunitárním právem, přičemž jestliže došlo k udělení státního občanství, je nepodstatné, zda je dotýčný příslušníkem dalšího státu. Španělské orgány tak nemohou po panu Micheletti žádat, aby se rozhodl, které z občanství chce uplatňovat a podle toho mu přiznávat či nepřiznávat práva a svobody. Je zde tedy patrná snaha ESD umožnit občanům naplno požívat práva, která jsou smluvně zaručena – v tomto konkrétním případě se jednalo o právo na volný pohyb a usazování v členských státech.

Na tomto případu je vidět to, co je konstatováno výše – občanská práva vycházejí z ekonomického základu, zde konkrétně bylo bojováno za právo volného pohybu a usazování na základě státní příslušnosti členského státu. Mnohem zajímavější rozhodnutí však následovala po zakotvení institutu evropského občanství a s následnou nutností ujasnit rámec občanských práv.

## **5.2 Judikatura ESD po Maastrichtské smlouvě**

Po podepsání Maastrichtské smlouvy se několik let musel sám ESD potýkat s problémem, jak uchopit problematiku evropského občanství v nově nastolené perspektivě smluvní úpravy. Soudci si byli vědomi, že bude docházet k častějším rozporům ve výkladu národní legislativy v poměru k evropské úpravě. Až do přijetí Amsterodamské úmluvy bylo počínání ESD spíše váhavé a toto období bývá označováno jako soudní minimalismus.

### **5.2.1 Případ C-193/94 Skanavi<sup>30</sup>**

Dva řečtí občané se dostali do konfliktu s německým právem poté, co se do Německa přestěhovali kvůli zaměstnání. Paní Skanavi byla při dopravní kontrole zadržena a přestože byla držitelkou řeckého řidičského oprávnění, byla obviněna z jízdy bez platného německého řidičského průkazu. Národní legislativa se tím z pohledu jejích obhájců dostala do konfliktu s článkem 18 Smlouvy o založení Evropského společenství, který zajišťuje právo na svobodný pohyb a pobyt na území členských států. Soudní dvůr uvedl, že je potřeba brát v potaz i článek 43, odst. 1 Smlouvy o založení Evropského společenství. Německá úprava sice není v rozporu s evropským právem, nicméně nelze držitele platného řidičského průkazu jiného členského státu trestat na základě tvrzení, že není držitelem německého oprávnění, respektive že neprovedla výměnu svého dokladu za německý. Z nálezu tedy vyplývá, že jednotlivá oprávnění musí být vnímána jako celek a stejným způsobem interpretována.

### **5.2.2 Případ C-85/96 Sala<sup>31</sup>**

V případě C-85/96 se projevila snaha ESD odtrhnout evropské občanství od pouhého ekonomického významu, ze kterého vzešlo, a zaměřit se na nové možnosti, jak chránit unijní občany. Oním prostředkem ochrany se stal obecný princip zákazu diskriminace, respektive rovného postavení občanů členských států.

Španělská občanka byla dlouhodobě usazena na území Německa v rámci pracovního pobytu. V roce 1989 podala žádost o dávky sociální podpory, které jí však ze strany německých orgánů nebyly přiznány. Německá strana se k odmítnutí vyjádřila v tom smyslu, že paní Sala nemá vyřízené povolení k pobytu, které je nezbytné k vyplacení požadovaných dávek. Tyto dávky přitom byly přiznávány všem občanům s trvalým pobytem na německém území, nezávisle na tom, zda mají německé státní občanství. Problém, který ESD musel vyřešit, spočíval v tom, zda se může žadatelka těchto sociálních dávek domáhat, jestliže je její žádost o

---

<sup>30</sup> Rozsudek C-193/94 *trestní řízení proti Sofia Skanavi a Konstantin Chryssanthakopoulos* [1996] ECR I-292

<sup>31</sup> Rozsudek C-85/96 *Maria Martinez Sala v. Freistaat Bayern* [1998] ECR I-2691

povolení k trvalému pobytu již vyřizována, nebo zda se ze strany německých institucí jedná o diskriminaci.

Jestliže by paní Sala spadala do kategorie migrujícího zaměstnance, bylo by jí dle čl. 42 Smlouvy o založení Evropského společenství přiznáno právo na zajištění vyplácení dávek na území členských států. Přestože migrujícím zaměstnancem nebyla, ESD konstatoval, že na základě oprávnění pobytu na území členského státu vyplývajícimu z SES je přístup německé strany diskriminující a v rozporu s čl. 12 Smlouvy o založení Evropského společenství. Nezbytnost doložit povolení k pobytu na území Německa pro vyplácení dávek, aniž by tato povinnost byla požadována i po německých občanech, byla ESD shledána diskriminačním opatřením. Soudní dvůr se tak vymanil z tendence vnímat evropské občanské právo jen v ekonomických mezích.

### **5.2.3 Případ C-378/97 *Wijsenbeek***<sup>32</sup>

Otázka volného pohybu osob se k ESD dostala v mnoha případech, dovolím si použít kauzy z Nizozemí. Pan *Wijsenbeek* cestoval z rotterdamského letiště, které odbavovalo pouze lety do ostatních členských států. Pan *Wijsenbeek* se tedy domníval, že vykonává své právo na volný pohyb po území členských zemí a odmítl předložit cestovní doklad ke kontrole při odbavování.

Soudní dvůr souhlasil s tezí, že bylo vykonáváno právo volného pohybu osob, nicméně konstatoval, že dokud nejsou zavedeny veškeré instituty vyplývající z Jednotného aktu pro zavedení vnitřního trhu, mohou členské státy kontrolovat občany při příhraničních cestách a zjišťovat, zda jsou občany EU či nikoliv. ESD souhlasil s oprávněností letištní kontroly a nutnost prokázat se, nicméně apeloval na členské státy, aby kontroly na hranicích nepřesahovaly nutný rámec a nebyly překážkou volnému pohybu. (Kostakopoulou 2005: 248).

### **5.2.4 Případ C-192/99 *Kaur***

Zajímavým sporem týkajícím se občanství, kterým se ESD musel zabývat, byl případ *Kaur*.<sup>33</sup> Jedná se o spor občanky Britského

---

<sup>32</sup> Případ C-378/97 *Criminal Proceedings against Wijsenbeek* ECR I-6207, rozsudek Soudního dvora ze dne 21. září 1999.

zámořského dominia, která se snažila získat povolení k pobytu na území Velké Británie. V té době existovalo v Británii rozčlenění občanů do tří kategorií na základě Zákona o občanství, přičemž Velká Británie přisuzovala evropské občanství pouze britským občanům (další kategorie byly: britští občané závislých území a britští občané zámořských území). Paní Kaur se u ESD dožadovala udělení povolení k pobytu s odkazem na případ Micheletti, v němž spatřovala analogii své situace. ESD však konstatoval, že se nejedná o podobný případ a že Británie má plné právo stanovit, které kategorie osob považuje za své občany.<sup>34</sup> ESD tedy dospěl k závěru, že je na jednotlivých členských státech, aby určily, koho ze svých občanů považují za občana Unie.

### **5.2.5 Případ C-184/99 Grzelczyk<sup>35</sup>**

Dalo by se hovořit o tom, že se jedná o dokončení tendencí, které nastolilo rozhodnutí v případě Sala. Francouzský student v posledním ročníku na belgické univerzitě zažádal o belgický státní příspěvek, aby mohl nerušeně dostudovat bez nutnosti shánět si jednorázové brigády. V prvním čtvrtletí se svojí žádostí úspěšně, nicméně poté mu přišlo vyrozumění o pozastavení vyplácení dávek, které bylo odůvodněno směrnicí 93/96/EHS.<sup>36</sup> V ní je zakotveno, že student, který chce studovat v zahraničí, by měl disponovat dostatečnými prostředky, právě z důvodu toho, aby nezatěžoval hostitelskou zemi a vyhnul se problémům plynoucím z neufinancovatelnosti svého života při studiích. Navíc se nejedná o belgického občana ani ekonomicky aktivního pracovníka jiného státu.

ESD podobně jako v případě Sala vyložil evropské občanství jako základní status občanů členských zemí. Článek 12 SES je tak uplatňován na všechny unijní občany bez ohledu na jejich státní občanství. Vzhledem k tomu, že se jednalo o studenta bez ekonomických aktivit, Soudní dvůr

---

<sup>33</sup> Věc C-192/99 *The Queen v Secretary of State for the Home Department, ex parte: Manjit Kaur*, intervener: Justice [2001] ECR I-01237

<sup>34</sup> PEJCHALOVÁ-GRÜNVALDOVÁ, Vladimíra. *Občanství Evropské unie: k článku I-10 Smlouvy o založení Ústavy pro Evropu*. In: *Bulletin advokacie*. Roč. 2005, č. 11-12. s. 16.

<sup>35</sup> Případ C-184/99 *Grzelczyk v Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve* ECR I-6193, rozhodnutí Evropského soudního dvora ze dne 30. září roku 2001.

<sup>36</sup> Směrnice Rady 93/96/EHS ze dne 29. října 1993 o právu pobytu pro studenty

potvrdil a upevnil ochranu individuálních občanských práv bez návaznosti na dříve nutný ekonomický podtext (Kostakopoulou 2005: 252-253).

Ze znění rozhodnutí Soudního dvora je nezbytné velmi tučně zvýraznit větu: „*občanství Unie je určeno k tomu, aby bylo základním statusem příslušníků členských států umožňující těm, kdo se nalézají ve stejné situaci, aby požívali stejná práva nezávislá na jejich státní příslušnosti.*“<sup>37</sup>

Zatímco v případě Sala byl stanoven rozsah článku 12 SES a první náznak toho, že se vztahuje nejen na ekonomicky aktivní občany, rozhodnutí ve věci Grzelczyk definitivně pod jeho působnost zahrnuje i neekonomické otázky.

### **5.3 Judikatura nového tisíciletí**

Po roce 2000 došlo k dalšímu posunu na poli občanských práv. Zatímco v předchozích letech se Soudní dvůr soustředil zejména na Čl. 12 SES a v případech Sala a Grzelczyk ustanovil princip zákazu diskriminace, v novém tisíciletí se nebál v této souvislosti sáhnout i po jiných člancích Smlouvy o založení Evropského společenství. V případě Baumbast, o kterém bude pojednáno širěji dále, došlo k přiznání přímého účinku práva volného pohybu a usazování, zatímco v případě Trajani uznal limitaci svého výkladu vůči národní legislativě jednotlivých členských států.

K možnosti aplikace jednotlivých ustanovení SES Soudním dvorem je zapotřebí několika kritérií. Musí se jednat o legální pobyt unijního občana na území druhého členského státu, musí existovat mezistátní prvek (např. v případě Grzelczyk se jednalo o francouzského studenta na belgické univerzitě) a nakonec musí být daná problematika upravena unijním právem, nelze tedy zasahovat do čistě národní legislativy (Epiney 2007: 621-622). Tato limitace ESD je vidět právě na případě Trajani, o kterém bude širší zmínka v dalším textu

---

<sup>37</sup> C-184/99 *Grzelczyk v Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve* ECR I-6193.

### **5.3.1 Případ C-413/99 Baumbast<sup>38</sup>**

Kolumbijka paní Baumbastová se v roce 1990 provdala do Velké Británie. Její dcera z prvního manželství měla kolumbijské občanství, manžel německé a jejich nejmladší dcera kolumbijské i německé. Po pěti letech si paní Baumbastová s rodinou zažádala o prodloužení povolení k pobytu, přičemž bylo vyhověno jen jejím dětem na základě nařízení Rady 1613/68, čl. 12. Z důvodu ekonomické závislosti obou dětí na svých rodičích však ESD konstatoval, že právo na pobyt platí i pro paní Baumbastovou (Kostakopoulou 2005: 257). Zatímco paní Baumbastová získala povolení k pobytu po dobu studia svých dětí, pan Baumbast řešil jiný problém, protože odjel za prací mimo území Unie a pozbyl tak statusu ekonomického pracovníka na území jiného členského státu, který ho opravňoval k pobytu ve Velké Británii. Evropský soudní dvůr však v rozhodnutí konstatoval uplatnění přímé aplikace článku 18 SES, které panu Baumbastovi umožňuje pobyt na území jiného členského státu bez nutnosti být ekonomickým pracovníkem (Mather 2005: 730).

### **5.3.2 Případ C-148/02 Garcia Avello<sup>39</sup>**

Specifikum tohoto případu spočívá ve snaze ESD zasáhnout do čistě státní legislativní úpravy pro používání rodného jména. Jednalo se o španělského státního příslušníka pana Garcia Avello a jeho belgickou manželku Isabelle Weber, kteří žili v Belgii, kde se jim narodily dvě děti, které tak měly dvojí občanství – španělské a belgické. Španělské právo umožňuje (a je to zvykem), aby děti nesly jméno obou rodičů, zatímco v Belgii má dítě příjmení po otci. Ve snaze zabránit případným administrativním problémům ze strany španělských úřadů se rozhodli dát svým dětem zdvojené příjmení, tedy Garcia Weber. Zamítnutí ze strany belgických institucí vedlo až k podání předběžné otázky k ESD.

Soudní dvůr sice potvrdil pravomoc členských států při stanovování pravidel používání osobních jmen, nicméně s poukazem na mezistátní prvek konkrétního případu bylo rozhodnuto o tom, že Belgie musí vyhovět žádosti paní Weber a pana Avello. Belgie tak nebyla přinucena upravovat

---

<sup>38</sup> Případ C-413/99 *Baumbast*, *R v Secretary of State for the Home Department*, rozhodnutí Evropského soudního dvora ze dne 17. září 2002.

<sup>39</sup> Věc C-148/02 *Carlos Garcia Avello v État belge* (2003) ECR I-11613

svoji vnitřní legislativu, ale musí respektovat unijní právo a nediskriminovat evropské občany na základě jejich jména, jehož forma by zabraňovala plně se začlenit do evropské společnosti (Kostakopoulou 2005: 259).

### **5.3.3 Případ C-138/02 Collins<sup>40</sup>**

Pan Collins, mající irské a americké občanství, se po několika letech vrátil na území Velké Británie, kde dříve studoval, s úmyslem najít si práci. Situace se nevyvíjela podle jeho představ, zaměstnání nemohl najít delší dobu, a proto si zažádal o podporu pro lidi hledající práci. S odůvodněním, že není trvale usazen ve Velké Británii po dobu nutnou pro poskytnutí této dávky, mu došlo zamítavé vyjádření britských úřadů. Evropský soudní dvůr však oponoval článkem 39 SES, pod který tuto kauzu zařadil. V Čl. 39 se mimo jiné dočteme, že: *„Volný pohyb pracovníků zahrnuje odstranění jakékoli diskriminace mezi pracovníky členských států na základě státní příslušnosti, pokud jde o zaměstnávání, odměnu za práci a jiné pracovní podmínky.“* Až do rozhodnutí ve věci Collins byl článek aplikován výhradně ve věcech rovného přístupu k pracovním příležitostem. SED však tímto judikátem ustanovil novou praxi, a sice že i v ostatních případech je nutno aplikovat čl. 12 SES a zabránit nerovnému zacházení s občany jiných členských států. Panu Collinsovi tak byla přiznána podpora při hledání práce stejně jako britským jobseekerům. (Mather 2005: 740-741).

Na druhou stranu Soudní dvůr konstatoval správnost postupu britské administrativy, když přezkoumávala pouto mezi žadatelem a trhem práce na území členského státu. Jestliže jsou dány podmínky, které nejsou založeny na možné diskriminaci občanů jiných členských států, je nyní v kompetenci národní legislativy takovéto podmínky ukládat a vyžadovat jejich splnění. Panuje však i názor vyjádřený spolu s rozhodnutím ESD - generální advokát konstatuje, že nelze spravedlivě požadovat po členském státu, aby svým systémem podporoval nezaměstnaného občana jiného státu, který na trh práce vstupuje zcela nezajištěn. V následujícím případě doložím, kterým směrem se rozhodovací činnost Soudního dvora nakonec vydala.

---

<sup>40</sup> Případ C-138/02 *Brian Francis Collins v Secretary of State for Work and Pensions*, rozhodnutí Evropského soudního dvora ze dne 23. března 2004.

### **5.3.4 Případ C-456/02 Trojani<sup>41</sup>**

V případě Trojani se jedná o podobnou problematiku, jakou ESD řešil ve věci Collins. Francouzský nezaměstnaný občan přesídlil do Belgie, kde začal žít v ubytovně Armády spásy v hlavním městě. Vzhledem k tomu, že začal žít v Belgii, domáhal se finanční podpory v rámci belgického sociálního systému. Samotný důvod pobytu na území členského státu však rozhodně nepostačoval k aplikaci čl. 18 SES, nicméně Soudní dvůr se vyjádřil v tom smyslu, že je nutné použít čl. 12 SES, díky kterému bude zajištěn rovný přístup a ze strany belgických úřadů se tak musí dostat panu Trojani stejné podpory, jakou dostávají belgičtí občané v podobné situaci. ESD však konstatoval, že dávky je členský stát povinen vyplácet jen za předpokladu, že se jedná o legální pobyt na jeho území. Jestliže by nastal nelegální stav, pozbyl by daný občan ochrany principu zákazu diskriminace a na dávky sociální podpory by ztratil nárok (Jacobs 2007: 600).

### **5.3.5 Případ C-300/04 Eman a Sevinger<sup>42</sup>**

Obdobný případ jako C192/99, tentokrát však z Nizozemí a jeho zámořského území Aruba.

Na rozdíl od Británie Nizozemí nerozlišuje své obyvatele a všichni disponují nizozemským občanstvím. Pánové Eman a Sevinger z ostrova Aruba se chtěli účastnit voleb do Evropského parlamentu, nicméně tato žádost jim byla zamítnuta s odůvodněním, že mají trvalé bydliště na Arubě.

Evropský soudní dvůr tak řešil otázku, zda se mohou občané žijící v zámořských územích dovolávat práv občanů Unie vyplývajících z SES. Judikatura se nijak neodchýlila od rozhodnutí v předchozí věci v tom smyslu, že je úprava osob, které jsou adresáty práva (v tomto případě práva volit a být volen), čistě na každém členském státě. Takovéto rozhodnutí musí přesto vždy respektovat unijní právo. Dle Soudního dvora

---

<sup>41</sup> Případ C-456/02 *Trojani v Centre public d'aide sociale de Bruxelles*, rozsudek Soudního dvora ze dne 7. září 2004.

<sup>42</sup> Případ C-300/04 *M. G. Eman and O. B. Sevinger v College van burgemeester en wethouders van Den Haag* (2006) ECR I-8055.



zde došlo k nerovnému zacházení, jelikož nizozemský občan s trvalým pobytem ve třetí zemi volebním právem do Evropského parlamentu vládne (volby konané na území Nizozemska), zatímco nizozemský občan ze zámořských území nikoliv. Tento rozdílný přístup musí být uspokojivě vysvětlen a odůvodněn, což se, jak dále konstatoval ESD, nizozemským úřadům nepodařilo.

Nic se tak nemění na právu členských zemí určovat adresáty evropského občanství v rámci svých občanů, nicméně je zde limita v podobě nutnosti neporušování unijního práva a dbání na rovné zacházení.

#### **5.4. Judikatura po roce 2007**

S přijetím Lisabonské smlouvy bylo nutno zodpovědět otázky týkající se dalšího vývoje institutu evropského občanství, jeho provázanosti s celkovým systémem fungování Evropské unie. Nabývání a ztráta evropského občanství a rozšiřování sféry, v níž jsou uplatňována práva a svobody s ním spojená, jsou aspekty, jejichž řešení Soudním dvorem představím na následujících třech judikátech.

##### **5.4.1 Případ C-135/08 Rottmann<sup>43</sup>**

K řešení možnosti ztráty evropského občanství zadal podnět případ rakouského občana Janko Rottmanna. V Rakousku byl pan Rottmann vyšetřován kvůli trestné činnosti, pročež se rozhodl přesídlit do Bavorska a požádat o udělení německého státního občanství. Z rakouské právní úpravy vyplývá, že tímto krokem pozbyl rakouského státního občanství. Zahájené trestní stíhání však dostihlo pana Rottmanna i na území Německé spolkové republiky. Tamní úřady na základě těchto skutečností rozhodly o odebrání uděleného německého občanství, jelikož k němu pan Rottmann přišel podvodným jednáním, když zatajil trestní stíhání své osoby v mateřské zemi. Vzhledem k předchozí ztrátě rakouského občanství se tak jednalo o stav, kdy nebyl příslušníkem ani jednoho členského státu. Soudní dvůr tak řešil otázku, zda tento stav vede ke ztrátě občanství evropského.

---

<sup>43</sup> Případ C-135/08 Janko Rottman v Freistaat Bayern (2010) ECR I-1449

ESD ve svém rozhodnutí shledal, že pravomoc odejmutí státního občanství je plně v kompetenci členských států, a to i v případě, že toto odejmutí způsobí i ztrátu evropského občanství. Dále Soudní dvůr konstatoval, že zásada proporcionality, která musí být v takovémto případě dodržena, nebyla porušena, jelikož pan Rottmann nové občanství nabyl podvodným jednáním a je pochopitelné a žádoucí, aby se daný členský stát bránil ve vztahu k ochraně obecného zájmu. ESD však připomněl, že je třeba při odebrání státního občanství brát v potaz veškeré dopady, které takovýto akt má, tedy zhodnotit i ztrátu evropského občanství, jež je pojátkem občana a práv a povinností vycházejících ze smluvní úpravy Evropské unie.

Posledním důležitým bodem rozhodnutí je konstatování, že otázka znovunabývání občanství osobami, které jej ztratily, záleží plně na diskreci členských států. Záleží tak na rakouských úřadech, zda zpětně udělí státní občanství osobě, která jej pozbyla.

#### **5.4.2 Případ C-34/09 Zambrano<sup>44</sup>**

Kolumbijští občané pan Genard Ruiz Zambrano a jeho choť zažádali v Belgii o azyl vzhledem k eskalaci občanské války v Kolumbii. Ze strany belgických úřadů však opakovaně došlo k zamítnutí žádosti a nepřiznání uprchlického statusu a manželům bylo přikázáno opustit Belgii. V době rozhodování o udělení azylu se paní Zambrano narodily dvě děti, které získaly belgické státní občanství. Díky tomu jim bylo vydáno povolení k pobytu. Pan Zambrano si našel práci a byl schopen ekonomicky zabezpečit rodinu. Poté, co zaměstnání ztratil, požádal o dávky sociální podpory v nezaměstnanosti. Žádost byla zamítnuta kvůli nesplnění podmínek vedoucích k vyplácení podpory, načež se pan Zambrano obrátil na soud. Mimo jiné žádal o trvalý pobyt v Belgii z důvodu příbuzenství s belgickým občanem, konkrétně oběma jeho dětmi.<sup>45</sup>

---

<sup>44</sup> Případ C-34/09 Gerardo Ruiz Zambrano proti Office national de l'emploi (2011) ECR 000000.

<sup>45</sup> BONČKOVÁ, Helena. *Evropské občanství, kam kráčíš?* In: Aktuální otázky lidských práv, Bulletin Centra pro lidská práva a demokratizaci. Roč. 3, č. 3. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity. s. 11

K Soudnímu dvoru se tak dostala otázka, zda mají občané třetího státu právo na pobyt na území Evropské unie, jestliže se jedná o osoby mající vyživovací povinnosti k nezletilým občanům členského státu, tedy občanům plně požívajícím unijních práv. Z rozhodnutí je vhodné citovat následující: „Článek 20 SFEU musí být vykládán tak, že brání tomu, aby členský stát odepřel státnímu příslušníku třetího státu, na kterého jsou výživou odkázány jeho děti nízkého věku, jež jsou občany Unie, právo na pobyt v členském státě, v němž mají tyto děti bydliště a jehož mají státní příslušnost, a aby uvedenému státnímu příslušníku třetího státu odmítl vydat pracovní povolení, neboť taková rozhodnutí by uvedené děti připravila o možnost skutečně využívat podstatné části práv spojených se statutem občana Unie.“

Ve světle vyřčeného se tak Soudní dvůr odhodlal ke kroku dříve nemyslitelnému – pod beneficiary práv, která byla podmíněna evropským občanstvím, nově v tomto kontextu zahrnul i příslušníky třetích států. Jedná se o výkladový krok, který byl jednotlivými státy unie nesen s velkou nelibostí. Projevuje se tak snaha Soudního dvora prosazovat práva založená na evropském občanství i za cenu konfliktních rozhodnutí.

#### **5.4.3 Případ C-256/11 Dereci a další<sup>46</sup>**

V návaznosti na případ Zambrano řešil Soudní dvůr žádost občanů třetích států o povolení k pobytu na unijním území. Jedná se o několik žalobců, přičemž skutkový stav se v jednotlivých případech mírně liší. Všichni žalobci jsou občany třetích států, jejichž příbuzní žijí na území Rakouska a mají rakouské občanství. Tito unijní občané nejsou nijak ekonomicky závislí na žalobcích ani aktivně nevyužívají svého práva na volný pohyb. Vzhledem k většímu počtu účastníků se soustředím pouze na jednoho, po kterém je nazván i tento případ.

Turecký občan Murat Dereci vstoupil na rakouské území ilegálně, vzal si za ženu rakouskou občanku a má s ní tři děti. Při snaze o získání povolení trvalého pobytu však narazil na odmítavý postoj rakouských úřadů, které mu z důvodu nelegálního vstupu na území povolení nevydaly

---

<sup>46</sup> Případ C-256/11 Murat Dereci, Vishaka Heiml, Alban Kokollari, Izunna Emmanuel Maduike, Dragica Stevic v Bundesministerium für Inneres (2011) ECR 000000

(zamítnutí se týkalo všech žalobců). Rakouský soud se následně obrátil na Soudní dvůr Evropské unie, jelikož si nebyl jistý, zda lze použít výklad z případu Zambrano i na tuto situaci.

Následující citace z rozhodnutí Soudního dvora ve své podstatě znamená, že je čistě na předkládajícím soudu, aby zjistil a zkonstatoval, zda zamítavým rozhodnutím budou narušena práva unijních občanů, tedy rodinných příslušníků, ke kterým se chtějí žalobci přistěhovat: „Unijní právo, a zejména jeho ustanovení týkající se občanství Unie, musí být vykládáno v tom smyslu, že nebrání tomu, aby členský stát odepřel státnímu příslušníkovi třetího státu pobyt na svém území, když cílem tohoto státního příslušníka je žít se svým rodinným příslušníkem, který je občanem Unie a pobývá v tomto členském státě, jehož má státní příslušnost, a který nikdy nevyužil svého práva volného pohybu, za předpokladu, že takové odepření neznámá pro dotčeného občana Unie zbavení možnosti skutečně využívat podstatné části práv plynoucích z postavení občana Unie, což musí ověřit předkládající soud.“

Na jednotlivých případech řešených u Soudního dvora Evropské unie je tedy dokázán posun od vnímání občanských práv jako souboru ekonomických práv (právo volného pohybu) až po aplikaci evropského práva na občany třetích států, což je posun úctyhodný a v kontextu evropské integrace potřebný. Výčtu a rozboru jednotlivých práv spolu s povinnostmi věnuje následující kapitola.

## **6. Práva a povinnosti vyplývající z evropského občanství**

V předchozích kapitolách bylo pojednáno o postupném vývoji a vzniku práv evropského občana, jakož i o jejich výkladu Soudním dvorem Evropské unie. Na tomto místě si dovolím představit náhledy na možné členění jednotlivých práv, vysvětlím, kde se nachází jejich úprava v unijních smlouvách a předložím stručné shrnutí každého z nich. Závěr kapitoly se budou tvořit povinnosti občanů Evropské unie, které sice nejsou taxativně uvedené, nicméně vyplývají z celkového pojetí evropského práva.

Pokud bych se měl vrátit k systematizaci práv dle Marshalla, hovoříme o právech politických, ekonomicko-sociálních a občanských. Jiný pohled na dělení používá politickou, soudní a socio-ekonomickou dimenzi (Tallgren 2003: 49). Třetí soubor kategorií evropských práv představuje pojetí ražené i paní doc. Šiškovou, a sice rozdělení na práva politická, práva hospodářská a právo na diplomatickou a konzulární ochranu.<sup>47</sup>

### **6.1 Úprava evropských občanských práv ve smlouvách**

Hned na úvod si dovolím uvést Čl. 20 Smlouvy o fungování Evropské unie, ve kterém je výčet občanských práv:

*„1. Zavádí se občanství Unie. Každá osoba, která má státní příslušnost členského státu, je občanem Unie. Občanství Unie doplňuje občanství členského státu, nenahrazuje je.*

*2. Občané Unie mají práva a povinnosti stanovené Smlouvami. Mají mimo jiné:*

- a) právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států;*
- b) právo volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu a v obecních volbách v členském státě, v němž mají bydliště, za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu;*
- c) na území třetí země, kde členský stát, jehož jsou státními příslušníky, nemá své zastoupení, právo na diplomatickou a konzulární ochranu*

---

<sup>47</sup> ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Evropská unijní ochrana lidských práv: Charta a další instrumenty ochrany lidských práv v EU*. Praha: Linde, 2001. s. 44.

*kterýmkoli členským státem za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu;*

*d) petiční právo k Evropskému parlamentu, právo obracet se na evropského veřejného ochránce práv a právo obracet se na orgány a poradní instituce Unie v jednom z jazyků Smluv a obdržet odpověď ve stejném jazyce.“<sup>48</sup>*

V úpravě pokračují i články následující, konkrétně Čl. 21-25, přičemž právě Čl. 25 si zaslouží zvýšenou pozornost. Pro jeho význam si opět dovolím plnou citaci: *„Komise podá zprávu o používání této části Evropskému parlamentu, Radě a Hospodářskému a sociálnímu výboru každé tři roky. Tato zpráva přihlédně k vývoji Unie. Na tomto základě, a aniž jsou dotčena ostatní ustanovení Smluv, může Rada jednomyslně zvláštním legislativním postupem a po obdržení souhlasu Evropského parlamentu přijmout ustanovení k posílení nebo rozšíření práv uvedených v čl. 20 odst. 2. Tato ustanovení vstupují v platnost po schválení členskými státy v souladu s jejich ústavními předpisy.“*

Je tedy zřejmé, že současná práva mohou být po schválení Evropským parlamentem a členskými státy rozšiřována a posilována, zatímco možnost jejich zrušení či omezení zde zmíněna není. Jedná se opět o projev snahy co největšího sepětí Unie a jejích občanů. Tato úprava samozřejmě není jediná, na kterou ve smlouvách narazíme, zmínit je třeba minimálně další článek, který se úzce dotýká evropských občanů – Čl. 18 SFEU, který zakládá zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti. Cílem práce není poskytnout detailní rozbor, nýbrž přinést přehled základní materie, která umožní seznámit se a zorientovat se v problematice unijního občanství.

## **6.2 Ekonomická práva**

Jedním z prvních a nejdůležitějších práv, která byla zavedena, je právo na svobodný pohyb a usazování se na území členských států. Toto právo najdeme v Čl. 20 odst. 2 písm. a) SFEU, který zní následovně: *„Každý občan Unie má právo svobodně se pohybovat a pobývat na území*

---

<sup>48</sup> LISABONSKÁ SMLOUVA. Konsolidovaný text Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie ve znění Lisabonské smlouvy. Praha: Odbor informování o evropských záležitostech Úřadu vlády České republiky, 2008. Čl. 20

*členských států s výhradou omezení a podmínek stanovených ve Smlouvách a v opatřeních přijatých k jejich provedení.*“ Do podepsání Maastrichtské smlouvy se jednalo o právo přiznávané pouze ekonomicky aktivním občanům, jelikož celé předmaastrichtské období bylo provázeno silnou akcentací právě ekonomického faktoru evropské integrace. Tudíž i práva podléhala tomuto vlivu. S přijetím Maastrichtské smlouvy došlo k rozšíření tohoto práva na všechny občany. Jak se můžeme v textu přesvědčit, je tato formulace poměrně široká, a její další doplnění nalezneme v Čl. 45 odst. 3 Smlouvy o fungování Evropské unie, který je zaměřen na volný pohyb pracovníků, jejich právo ucházet se o volná místa na pracovním trhu, volně se pohybovat a pobývat na území členských států ve vztahu k výkonu práce a následně na tomto území zůstat. Právě na usazování je zaměřen Čl. 49, kterému je přiznán přímý účinek. Podobně lze nahlížet i na Čl. 56 zabývající se poskytováním služeb. Tyto články slouží jako doplnění a zpřesnění. Nemáme však jen rozšiřující úpravu, určitá omezení lze vystopovat v článcích 51 a 52 této smlouvy, kde jsou určité výjimky z hlediska ochrany zdraví, veřejného pořádku a výkonu veřejné moci.

Velmi důležitým sekundárním pramenem k právu na svobodný pohyb a pobyt je směrnice č. 2004/38/ES<sup>49</sup>, která zrušila předchozí roztříštěnou úpravu v celkem devíti směrnicích a dvou nařízeních. Tato směrnice pojednává o právu svobodného pohybu a pobytu na unijním území pro všechny evropské občany a jejich rodinné příslušníky. Za rodinné příslušníky jsou směrnicí označováni manželé, registrovaní partneři, přímí potomci do věku 21 let, případně závislí na rodičích, závislí přím příbuzní občana členského státu. K registrovaným partnerům jen dodám, že je nutné, aby byla registrace v zemi původu založena na stejném právním postavení jako heterosexuální manželství.

---

<sup>49</sup> Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES, o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS. Úřední věstník L 158 ze dne 30. 4. 2004. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:05:05:32004L0038:CS:PDF/>

*„Směrnice také garantuje zachování práva pobytu pro členy rodiny v případě úmrtí či odjezdu občana Unie či rozvodu, prohlášení manželství za neplatné nebo ukončení registrovaného partnerství. Směrnicí se taktéž zavádí nové právo pro občany Unie, čímž je právo na trvalý pobyt jako konkrétní projev občanství Unie, a to po dobu nepřetržitého pobytu v členském státě po dobu alespoň 5 let bez vyhoštění (to může nastat, pokud osoby požívající práva pobytu představují nepřiměřenou zátěž pro systém sociální pomoci hostitelského státu).“<sup>50</sup>*

Co se týče svobody usazování, o které pojednávají články 49-55, zahrnujeme pod ni i zřizování podniků a výdělečnou činnost na území členského státu. Dle Čl. 49 je zakázáno omezovat příslušníky jiného členského státu ve zřizování zastoupení, poboček a dceřiných společností, stejně tak nesmí být omezen výkon výdělečné činnosti, svobodného povolání či zřizování právnických osob na území členských států. K tomu se váže další z principů evropské integrace – volný pohyb služeb. Články 56-62 se věnují této problematice, přičemž stejně jako předchozí ustanovení zakazují omezování poskytování služeb osobami z jednoho členského státu na území jiného.

Jelikož ekonomická stránka katalogu práv je velmi rozsáhlá a podrobnější zkoumání by vydalo na samostatnou práci (možná ne jen jednu), zmíním už jen pro doplnění Směrnici 2006/123/ES<sup>51</sup>, která se zabývá vnitřním trhem. Objevuje se v ní ustanovení zakládající povinnost uznávání dokumentů bez nutnosti předkládat originál, překlad či ověřenou kopii. Dalším novým prvkem je zřízení kontaktních míst pro poskytování informací a zjednodušení procedur pro občany druhých států při zakládání právnických osob. Posledním usnadněním, které zmíním, je začlenění principu tichého souhlasu, který znamená souhlas pro podnikání v členské zemi, pokud není ve stanoveném termínu poskytnuto vyjádření oprávněného úřadu.

Bitva, která se k právu volného pohybu a usazování osob odehrála u Soudního dvora, je zachycena v několika rozsudcích předchozí kapitoly.

---

<sup>50</sup> Vašků, Dagmar. Evropské občanství, diplomová práce, Olomouc, 2012

<sup>51</sup> Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES, o službách na vnitřním trhu. Úřední věstník L 376/36 ze dne 27. 12. 2006. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:376:0036:0068:cs:PDF/>



Současná úprava je tak výsledkem zdlouhavé debaty a šedesátiletého vývoje chápání ekonomického práva evropských občanů.

### 6.3 Politická práva

Politickým právem, které vnímáme jako nerozlučně spjaté s občanstvím, je bezpochyby právo volební. Volby do obecních zastupitelstev a Evropského parlamentu upravuje Čl. 22 SFEU následovně: *„Každý občan Unie mající bydliště v členském státě, jehož není státním příslušníkem, má právo volit a být volen v obecních volbách v členském státě, v němž má bydliště, za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu“* a dále *„Každý občan Unie mající bydliště v členském státě, jehož není státním příslušníkem, má právo volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu v členském státě, v němž má bydliště, za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu.“* K volbám do Evropského parlamentu i k volbám obecním se vztahují směrnice Rady, které stanovují postup pro výkon těchto práv.

#### 6.3.1 Směrnice 94/80/ES<sup>52</sup> - obecní volby

Tato směrnice zavádí pravidla pro aktivní a pasivní právo v obecních volbách pro evropské občany na území členského státu, jehož nejsou státní příslušníci. Je důležité zdůraznit, že se nejedná o pokus upravovat volební právo občanů jednotlivých států ve vztahu k jejich domovskému státu, protože tato úprava náleží čistě do pravomoci národní legislativy. Zásadním požadavkem směrnice je zákaz diskriminace občanů Evropské unie, důraz je tedy kladen na stejný přístup a zacházení, na jaké mají právo příslušníci daného státu. Dále je konstatováno, že pokud je občan zbaven volebního práva v rámci řízení ve svém státě, může hostující země přistoupit ke stejnému opatření a právo volit a být volen mu neumožnit. Je třeba zmínit i ustanovení, které umožňuje kterémukoliv občanovi Unie volit v místě svého bydliště. Pokud by počet osob s volebním právem, které nejsou státními příslušníky konkrétního státu,

---

<sup>52</sup> Směrnice Rady 94/80/ES, kterou se stanoví pravidla pro výkon práva volit a práva být volen v obecních volbách pro občany Unie s bydlištěm v členském státě, jehož nejsou státními příslušníky. Úřední věstník L 368 ze dne 31. 12. 1994. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1994L0080:20070101:CS:PDF/>

přesáhl 20%, je zde dána možnost odchýlit se od znění směrnice (čl. 12 odst. 1) směrnice 94/80/ES).

Pro výkon svého práva být volen, může hostitelský stát požadovat nad rámec povinností svých vlastních občanů např. čestné prohlášení či jiné doložení skutečnosti, že občan ve svém domovském státě nepozbyl svého pasivního volebního práva. Jakékoliv jiné nerovné zacházení je však zakázané.

Aktivní i pasivní právo upravené touto směrnicí se týká jen obecních voleb, jak již bylo zmíněno dříve, v žádném případě se nejedná o zásah unijního práva do sféry vnitrostátní úpravy regionálních a celostátních voleb v daném státě.

### **6.3.2 Směrnice 93/109/ES<sup>53</sup> - volby do Evropského parlamentu**

Volby do Evropského parlamentu jsou upraveny v dokumentu nazvaném Akt o volbě zastupitelů Evropského parlamentu ve všeobecných a přímých volbách<sup>54</sup> a ve směrnici 93/109/ES. První volby proběhly v r. 1979, nicméně v té době se právo volit vztahovalo jen na občany daného státu. Změna přišla až s přijetím Maastrichtské smlouvy.

Podobně jako v případě obecních voleb, i zde se jedná o aktivní a pasivní právo. Poslanci Evropského parlamentu jsou voleni v přímých volbách v členských zemích, přičemž opět platí, že je voliči jiné členské země mají stejná práva, jako občané daného státu. Ve snaze zajistit řádný průběh voleb jsou stanovena pravidla zamezující dvojité volbě, volič Společenství (pojem použitý ve směrnici) tak může volit i kandidovat jen jedenkrát – buď ve státě, ze kterého pochází, nebo v jiném členském státě.

Jednotlivé unijní země přitom mohou upravovat podmínky volebního práva různě. Jestliže osoba nemající evropské občanství

---

<sup>53</sup> Směrnice Rady 93/109/ES, kterou se stanoví pravidla pro výkon práva volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu občanů Unie, kteří mají bydliště v některém členském státě a nejsou jeho státními příslušníky. Úřední věstník L 329 ze dne 30. 12. 1993. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31993L0109:CS:HTML/>

<sup>54</sup> *Akt o volbě zastupitelů Evropského parlamentu ve všeobecných a přímých volbách* (online) Dostupné na: [http://www.senat.cz/evropa/zakladni/akt\\_o\\_volbe\\_zastupitelu.pdf/](http://www.senat.cz/evropa/zakladni/akt_o_volbe_zastupitelu.pdf/)

splňuje tyto národní podmínky, je také oprávněna volit ve volbách do Evropského parlamentu. K této problematice byl vydán judikát v případě C-300/04, *Eman a Sevinger*, který je zmíněn v kapitole zabývající se judikaturou ESD, a dále rozsudek Evropského soudu pro lidská práva 24833/94 *Matthews v. United Kingdom*, 1999-I v obdobné věci.<sup>55</sup>

I v této směrnici najdeme úpravu poskytující výjimku těm členským zemím, kde obyvatelstvo s právem volit a být volen tvoří z více jak 20% občané jiných unijních států. V takovém případě je možné požadovat minimální délku pobytu pro přiznání volebního práva (5 let aktivní a 10 let pasivní volební právo). Dále je hostitelský stát oprávněn požadovat prohlášení o tom, že volič nepozbyl svého práva ve svém domovském státě (stejná úprava jako pro obecní volby).

### **6.3.3 Petiční právo**

Dalším politickým právem je právo petiční zformulované do článku 24 SFEU, kde se můžeme dočíst toto: „každý občan Unie má petiční právo k Evropskému parlamentu v souladu s článkem 227.“ Toto právo existuje již od roku 1987.

Z článku 227, na který je odkazováno, vyplývá, že petiční právo se vztahuje nejen na občany EU, ale i na osoby s trvalým bydlištěm na území unijní země a na právnické osoby, které v takové zemi mají sídlo. Petice je přípustná, jestliže naplňuje dvě podmínky – daná problematika se osoby přímo dotýká a spadá do kompetencí Unie.

Prostřednictvím petic je možné podávat stížnosti a požadavky, kterými se následně zabývá Petiční výbor spadající pod Evropský parlament. Podání je možno učinit přímo, bez nutnosti zapojovat prostředníka. Formální náležitosti petice jsou obsaženy v Jednacím řádu Evropského parlamentu, konkrétně v Hlavě VIII, čl. 201-203<sup>56</sup>. Petice má

---

<sup>55</sup> Obyvatelka Gibraltarů, se domáhala práva volit do Evropského parlamentu, poté, co jí byla gibraltarskými orgány zamítnuta registraci voliče. Evropský soud pro lidská práva dospěl k závěru, že se jedná o porušení základního práva. Velká Británie tak musela upravit své vnitrostátní předpisy, aby nebyly v rozporu s unijním právem.

<sup>56</sup> Jednací řád Evropského parlamentu. Dostupné na:  
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+RULES-EP+20120417+0+DOC+PDF+V0//CS&language=CS/>

být podána v jednom z úředních jazyků, dále předkladatel uvádí své jméno, adresu, státní občanství a pod text se podepíše. Forma podání může být písemná i elektronická.

Petiční právo není ryze právem evropských občanů, neboť v Hlavě VII čl. 191 jednacího řádu Evropského parlamentu je obsaženo ustanovení, které parlamentu dovoluje věnovat se petici podané i občany třetích států, jestliže to uzná za vhodné<sup>57</sup>.

#### **6.3.4 Právo obracet se na evropského veřejného ochránce práv**

Pokračováním Čl. 24 SFEU se dostáváme k dalšímu právu, a sice právu obracet se na evropského veřejného ochránce práv (dále jen ombudsman). Snaha o další přiblížení evropských institucí k adresátům jejich činnosti a zlepšení důvěry v ně byla projevena takto: „*každý občan Unie se může obracet na veřejného ochránce práv ustanoveného v souladu s článkem 228.*“ Úpravu tohoto institutu nalezneme opět i v Jednací řádu Evropského parlamentu, tentokrát v Hlavě IX.

Občané se na ombudsmana mohou obracet zejména v případech nesprávného úředního postupu unijních institucí, přičemž z tohoto je vyjmut Soudní dvůr Evropské unie, jehož pravomoci nejsou zařazeny do sféry vlivu ombudsmana. K podání stížnosti je stejně jako v případě petice oprávněn nejen občan členského státu, ale i občan s trvalým bydlištěm nebo právnická osoba se sídlem na území Unie. Podání je nutno učinit ve dvouleté lhůtě od okamžiku, kdy se podavatel dozvěděl o nesprávném úředním postupu. Takové jednání může spočívat v průtazích, diskriminaci, odmítnutí poskytnutí informace a podobně.

Aktivní participace občanů Unie při uplatňování politických práv pomáhá k lepšímu uvědomění si a evropské identity a ke ztotožnění se s EU jako celkem. Prostřednictvím politického života se tak prohlubuje integrace nejen ve smyslu institucí, ale i hybné síly celého živoucího organismu, kterým Evropská unie je – lidí. V současné době se stále

---

<sup>57</sup> „*Petice zaslané Evropskému parlamentu fyzickými nebo právnickými osobami, které ani nejsou ani občany Evropské unie, ani nemají bydliště nebo sídlo v členském státě, se zapisují do rejstříku a zakládají odděleně. Předseda zasílá výpis takových petic obdržných během uplynulého měsíce s uvedením jejich předmětu výboru příslušnému k posuzování petic, který si může vyžádat ty, které chce projednávat.*“

většina populace cítí být Němcem, Čechem, Portugalcem spíše než Evropanem, nicméně je velká šance, že se postupnými krůčky jednoho dne dostaneme k neetnickému pojetí lidu. K úvahám nad budoucností Unie se dostanu v jedné z následujících kapitol své práce, prozatím přejdu k třetí oblasti práv evropského občana.

#### **6.4 Právo na diplomatickou a konzulární ochranu**

Z hlediska významnosti se dá právo na diplomatickou a konzulární ochranu považovat za spíše doplňkové, jelikož nepřináší nic nového, co by na mezinárodním poli neexistovalo. Víceméně se jedná o navázání na principy Vídeňské úmluvy z r. 1961. V praxi toto právo představuje možnost pro občany členských států obrátit se na diplomatické a konzulární úřady jiného členského státu v třetích zemích, kde nemá takovéto zastoupení země, jíž je státním příslušníkem. Pro úplnou a přesnou formulaci předkládám znění Čl. 23 SFEU: *„každý občan Unie má na území třetí země, kde členský stát, jehož je občan státním příslušníkem, nemá své zastoupení, právo na diplomatickou nebo konzulární ochranu kterýmkoli členským státem za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu. Členské státy přijmou nezbytná ustanovení a zahájí mezinárodní jednání potřebná pro zajištění této ochrany.“* Krom uvedeného článku je toto právo zahrnuto i v Čl. 46 Listiny a zpřesněno v rozhodnutí Rady 95/553/ES<sup>58</sup>. Toto rozhodnutí poskytovalo evropským občanům konzulární ochranu (je rozdíl mezi diplomatickou a konzulární ochranou, přičemž v současnosti je zabezpečována jen konzulární péče) v případech vážných nehod, onemocnění, pomoc při zadržení či zatčení, řešení úmrtí a návratu do vlasti v případech nouze. Ztrátu cestovního pasu pak řeší rozhodnutí 96/409/SZBP, které umožňuje vydání provizorního cestovního dokladu konzulátem či diplomatickým zastoupením jiného členského státu, jestliže tím souhlasí stát původu.

Spolu s Lisabonskou smlouvou vznikla i Evropská služba pro vnější činnost. Čl. 27 odst. 3 tuto službu specifikuje následovně: *„při výkonu své funkce se vysoký představitel opírá o Evropskou službu pro vnější činnost.“*

---

<sup>58</sup> Rozhodnutí zástupců vlád členských států, zasedajících v Radě, 95/553/ES, o ochraně občanů Evropské unie prostřednictvím diplomatických a konzulárních zastoupení. Úřední věstník L 314 ze dne 28. 12. 1995.

*Tato služba působí ve spolupráci s diplomatickými službami členských států a skládá se z úředníků příslušných oddělení generálního sekretariátu Rady a Komise, jakož i z vyslaného personálu vnitrostátních diplomatických služeb.*“ Jedná se tedy o orgán, který je nápomocen vysokému představiteli a spolupracuje s diplomaty národních států, což usnadňuje komunikaci a koordinaci společných postupů. Její fungování a organizaci má v gesci Rada.<sup>59</sup>

### **6.5 Právo na přístup k informacím a dokumentům, právo obracet se na orgány Unie v úředním jazyce**

Ve snaze odstranit jakékoliv bariéry, které by mohly stát mezi občany a unijními institucemi, bylo v článku 24, odst. 4 SFEU uvedeno, že *„Každý občan Unie se může písemně obracet v jednom z jazyků uvedených v článku 55 odstavce 1 SEU na každý orgán, instituci nebo jiný subjekt [...] a má právo obdržet odpověď ve stejném jazyce.*“ Tato úprava je plně využívána při podávání podnětů ombudsmanovi, při zasílání petic a další komunikaci s evropskými institucemi. Toto právo připadá pouze občanům EU, proto při sepsání petice či stížnosti musí být použit jeden z oficiálních úředních jazyků, i když ji podává např. společnost se sídlem v členském státě vlastněná tureckými občany (turečtina není na seznamu úředních jazyků Unie).

Amsterodamská smlouva přiřadila k seznamu občanských práv přístup k informacím a dokumentům. Ještě před tím však můžeme vidět snahu evropskými institucemi usnadnit přístup veřejnosti k požadovaným informacím v rozhodnutí Rady 93/731/ES ze dne 20. prosince 1993 o přístupu veřejnosti k dokumentům Rady a Rozhodnutí 94/90/ESUO, ES, Euratom ze dne 8. února 1994 o přístupu veřejnosti k dokumentům Komise. V Čl. 15 odst. 3) SFEU je znění týkající se tohoto práva následující: *„Každý občan Unie a každá fyzická osoba s bydlištěm nebo právnická osoba se statutárním sídlem v členském státě má právo na přístup k dokumentům orgánů, institucí a jiných subjektů Unie bez ohledu na použitý nosič, aniž jsou dotčeny zásady a podmínky stanovené*

---

<sup>59</sup> Rozhodnutí Rady o organizaci a fungování Evropské služby pro vnější činnosti. Úřední věstník L 201/30 ze dne 3. 8. 2010. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:201:0030:0040:CS:PDF/>

*v souladu s tímto odstavcem.*“ Právo veřejnosti v přístupu k dokumentům je však limitované v některých případech, konkrétně v dokumentech a informacích týkajících se obrany, financí, veřejné bezpečnosti, měnové politiky, ochrany soukromí a osobních dat (Kadelbach 2003: 27).

V žádosti by mělo být dostatečně specifikováno, o jaký dokument či informaci má žadatel zájem, musí se jednat o podání v jednom z úředních jazyků unie, přičemž má dvě možnosti v přístupu – buď je mu umožněno nahlédnout do dokumentů přímo v sídle instituce, nebo je mu zaslána kopie (písemně či elektronicky). Spolu s právem obracet se na orgány EU v jednom z úředních jazyků je toto právo důležitým krokem pro vzbuzování stále většího zájmu občanů o fungování Evropské unie a pro prohlubování jejich důvěry v evropský integrační proces. Ostatně tento záměr je konstatován v dalším z nařízení Rady týkajícím se přístupu k informacím a dokumentům: *„Průhlednost umožňuje občanům blíže se účastnit rozhodovacího procesu a zaručuje, že správní orgány budou mít ve vztahu k občanům v demokratickém systému větší legitimitu, účinnost a odpovědnost.“*<sup>60</sup>

## **6.6 Zákaz diskriminace**

Ve vztahu k občanství je zákaz diskriminace naprosto zásadním principem. Zákaz diskriminace nalezneme v základních principech uvedených v Maastrichtské smlouvě, na kterých je vybudována Evropská Unie. Je samozřejmě i základním právem uvedeným v Listině a v SFEU jej nalezneme v prvním odstavci Čl. 18 - *„V rámci použitých smluv, aniž jsou dotčena jejich zvláštní ustanovení, je zakázána jakákoliv diskriminace na základě státní příslušnosti.“*

Významnou roli při používání tohoto institutu hrála a stále hraje judikatura Soudního dvora Evropské unie, který svými rozhodnutími posouvá hranice uplatnění zákazu diskriminace (viz. kapitola Vliv judikatury Soudního dvora Evropské unie).

---

<sup>60</sup> Nařízení č. 1049/2001 EP a Rady z 30. května 2001 o přístupu veřejnosti k dokumentům Evropského parlamentu, Rady Evropské unie a Evropské komise.

Dostupné na: <http://europa.eu.int/eur->

[lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001R1049:CS:HTML/](http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001R1049:CS:HTML/)

Konkretizaci principu nediskriminace se věnují směrnice o rasové rovnosti 2000/43/ES, o zboží a službách 2004/114/ES a o zaměstnanosti 2000/78/ES, přičemž celkové vyznění smluvní úpravy a tendence v rozhodování Soudního dvora vede k potlačení diskriminace jako celku, ne jen v dílčích oblastech života evropských občanů (Forejtová, Tronečková, 2010: 44).

### **6.7 Povinnosti občanů EU**

Ačkoliv se v Čl. 20 SFEU dočteme, že „*Občané Unie mají práva a povinnosti stanovené smlouvami*“, nikde nenalezneme taxativní výčet povinností občana Evropské unie. Je standardní, že pokud máme nějaká práva, vážou se k nim i určité povinnosti. Ostatně takovýto systém utvrzuje loajalitu a pocit příslušnosti ke konkrétnímu celku, v našem případě k Evropské unii. Pokud bychom přes všechna úskalí, které nám neexistence výslovně stanovených povinností přináší, chtěli ukázat alespoň jednu, můžeme hovořit o obecných zásadách, na kterých je Unie vystavěna. Například princip solidarity a respektování právního řádu.<sup>61</sup> Vzhledem k tomu, že evropské občanství je vázáno na to státní, lze konstatovat, že do povinností evropského občana patří i ty, které vyplývají ze státní příslušnosti ke konkrétnímu státu, a které jsou společné pro všechny unijní členy.

### **6.8 Shrnutí znaků evropského občanství**

V rámci posledního bodu této kapitoly bych rád shrnul to, co jsme až doposud o evropském občanství zjistili a co je pro ně charakteristické.

Evropské občanství:

- a) je odvozené od státního, jen skrze státní občanství lze nabýt evropské
- b) vymezení práv a povinností je obsahem zřizovacích smluv
- c) výkon práv zprostředkovávají jednotlivé státy EU
- d) v rámci evropského občanství jsou si všichni rovni (zákaz diskriminace)
- e) vývoj evropské integrace znamená i vývoj evropského občanství a práv s ním spojených (zpočátku šlo jen o ekonomická práva)

---

<sup>61</sup> KLÚČKA, Ján, PECHO, Peter. *Občianstvo v medzinárodnom a európskom práve*. In: Právny obzor. Roč. 2007, č. 3. s. 211.



f) stejně jako má obecně evropské právo přednost před národním, má ji i evropské občanství a jeho právní úprava

g) pro uplatnění práv vázaných na evropské občanství je zapotřebí příhraničního prvku (evropský rozměr)<sup>62</sup>

S touto charakteristikou si dovoluji zakončit tu část práce, která je postavena na odborných publikacích a právní úpravě institutu evropského občanství, a pustím se do poslední kapitoly, kterou věnuji částečně i svým zkušenostem s Evropským rokem občanů 2013.

---

<sup>62</sup> KUBEČKOVÁ, Magdaléna. *Občanství EU a vybrané aspekty jeho vlivu na ČR*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2010. s. 64.

## **7. Evropský rok občanů 2013**

Jak jsem předestřel v úvodu, jednou z inspirací pro vypracování práce na toto téma byl Evropský rok občanů, který proběhl v r. 2013 a byl zaměřen právě na práva vyplývající z občanství EU. Cílem této iniciativy bylo povzbudit zájem občanů unijních států o dění v institucích Evropské unie a o jejich zapojení do společného života právě prostřednictvím upozornění na jednotlivá práva. Autoři projektu si vzali za vlastní tezi, že jen díky rozvoji evropské společnosti může pokračovat i rozvoj EU a jejích institucí. Velký důraz byl při prezentaci občanských práv kladen právě na skupinu politických práv, která se letos (2014) stávají díky volbám do Evropského parlamentu aktuální. Snahou bylo co největší zapojení občanů a různých občanských sdružení do projektu. Byla spuštěna osvětová kampaň na internetu, probíhaly diskuze občanů se zástupci Evropského parlamentu i Komise a proběhla úvodní i závěrečná konference. Velká podpora byla věnována samostatným akcím pořádaných na regionální úrovni, protože celý projekt spočíval na co největším přiblížení se občanům.

### **7.1 Akce konané v ČR<sup>63</sup>**

Během roku 2013 proběhlo několik desítek akcí, které souvisely s Evropským rokem občanů (European year of citizens – EYC). Jednalo se především o kulturní události a přednášky s tématem práv občanů EU. Několik seminářů bylo věnováno práci v zahraničí, kdy byly poskytovány rady týkající se prvotního kontaktu a shánění informací, analýzy právního prostředí v dané zemi až po diskuzi s lidmi mající zkušenost s vycestováním do jiného členského státu. Dovolím si dle vlastní zkušenosti říci, že poslední jmenovaný faktor má největší potenciál – předávání zkušeností vede nejrychleji k naplnění cílů EYC. Mottem provázejícím všechny akce bylo *Jde o Evropu, jde o Vás. Nestůjte stranou diskuze.*

---

<sup>63</sup> Seznam všech akcí v rámci Evropského roku občanů 2013 v ČR dostupný na [http://europa.eu/citizens-2013/cs/events/find-event-0#events\\_list](http://europa.eu/citizens-2013/cs/events/find-event-0#events_list)

### **7.1.1 Akce týkající se práce v členských státech**

Z této pracovní oblasti zmíním např. akci *Když chci pracovat v institucích EU...* pořádanou v Praze, kde za účasti českých administrativních zaměstnanců Evropského parlamentu i Komise proběhla diskuze ohledně možností získání práce v institucích Evropské unie.

Dalším projektem byl seminář *Příležitost pro mladé Evropany*, který se uskutečnil v Pardubicích a byl zaměřen především na dobrovolnické práce.

V Hradci Králové proběhl seminář s výmluvným názvem *Studuj, pracuj, cestuj v EU – volný pohyb osob bez překážek?* Informacemi ohledně uznávání diplomů, evropských studijních programů, možnosti přesídlení či jen prostého překračování hranic členských států bez omezení bylo představeno hned několik práv evropského občana.

### **7.1.2 Kulturní akce**

Z hlediska návštěvnosti bezesporu nejúspěšnější akce probíhaly na poli kultury. Po celý jeden dubnový týden probíhaly filmové dny hned v několika českých městech. Akce nazvaná *20. Dny evropského filmu* představovala různorodost jednotlivých kultur, rozdílnost náhledu na jednu a tu samou věc, přičemž akcentovala obohacující prvek, který tato různorodost přináší všem. Jestliže pomocí zvýraznění odlišnosti dokážeme ocenit jinou kulturu a naučit se ji chápat, je to bezesporu krok k evropské jednotě zdola, nejen pomocí institucí.

Oslavy Dne Evropy, který připadá na 9. května, proběhly v roce 2013 také ve znamení EYC. V rámci této akce byl v Praze uspořádán open-air festival pojmenovaný *Evropa na Kampě*.

O něco seriózněji pak proběhla akce v Centru současného umění DOX, kdy na základě iniciativy českého zastoupení Komise proběhla diskuze s občany na téma *Budoucnost Evropy*. Vzhledem k tomu, že my všichni v Unii žijeme, bezprostředně se nás týká i její směřování do budoucna. Jsme to právě my, občané, kdo volí a je volen do Evropského parlamentu, proto jsme schopni prosadit i naše vize týkající se Evropské unie.

### **7.1.3 Vzdělávací akce**

Cílem Evropského roku občanů 2013 bylo mimo jiné zvýšit povědomí o evropském občanství a o právech z něj plynoucích. Není proto divu, že se podpory ze strany evropských institucí dostalo velkému množství akcí zaměřených na diskuzi a osvětu v této problematice.

*I vy můžete určovat směr evropské politiky* je poselstvím, které se snažil předat takto nazvaný seminář pořádaný v Praze. Byl zaměřen na institut evropské občanské iniciativy, o jehož možnostech využití stále velké procento občanů nemá tušení.

V každoročně pořádané *Olympiádě lidských práv*, která je určena pro středoškoláky, byl akcentován vliv Listiny a dopad jejího začlenění na práva evropských občanů. Tato akce přímo nabádá k osvětě již na úrovni středních škol, což nabízí vychovávat uvědomělé a Evropy znalé mladé lidi, kteří se nebudou bát uplatnit svá práva. Nejdůležitější však je, že o těchto právech budou vědět.

Poslední událostí, kterou zmíním, je závěrečná konference k Evropskému roku občanů 2013, která proběhla v Kaiserštejnském paláci v Praze. Název *Aktivním občanem v EU* v sobě skrýval diskuzi týkající se dobrovolnictví v zemích EU, přednášku na téma *Aktivní stárnutí a mezigenerační solidarita* a konečně hlavní bod programu *Aktivním občanem EU*, kdy byla řešena otázka, co nám vlastně evropské občanství přináší a jaká je role vzdělávání, neziskových organizací a dalších aktérů při uplatňování práv občanů.<sup>64</sup>

### **7.2 Zahraniční akce s osobní účastí autora**

Vzhledem ke své aktivitě v několika studentských organizacích a ke svému zahraničnímu studiu mi bylo umožněno prostřednictvím nejrůznějších osob z kulturní, politické i dobrovolnické sféry zúčastnit se několika konferencí a akcí pořádaných v rámci Evropského roku 2013. Pokusím se zde shrnout jejich náplň a přínos pro moji osobu.

Ve slovinském Mariboru probíhá každoročně akce s názvem SCIM – Student conference in Maribor. V roce 2013 jsem měl to štěstí, že jsem

---

<sup>64</sup> Program konference dostupný na: [http://europa.eu/citizens-2013/sites/default/files/content/Aktivn%C3%ADm\\_ob%C4%8Danem\\_v\\_EU.pdf](http://europa.eu/citizens-2013/sites/default/files/content/Aktivn%C3%ADm_ob%C4%8Danem_v_EU.pdf)

byl vybrán mezi padesátku dalších účastníků z celého světa. Vzhledem k tomu, že účastníci pocházejí nejen z evropských států, program je většinou zaměřen na celosvětové problémy, respektive na problematiku jednotlivých oblastí naší planety. Vzhledem k probíhajícímu Evropskému roku občanů se však organizátoři rozhodli zaměřit právě na Evropskou unii a evropská práva. Přítomnost občanů jiných států dovolovala sdílet zkušenosti s úpravou z naprosto odlišných kulturních, politických i sociálních prostředí, což poskytlo nový náhled na celou Evropskou unii a práva jejích občanů. Z ostatních účastníků stojí za zmínku státní příslušníci KLDR, Mexika, Indonésie, vzhledem k blízkosti k hranicím EU pak občané Ukrajiny, Ruska, Moldavska, Turecka a Kosova.

Evropská unie řídí program nazvaný Youth in action, který cílí na mladé unijní občany a snaží se podporovat jejich zájem o evropské občanství. Pod záštitou tohoto programu vzniká mnoho akcí pořádaných zejména studentskými organizacemi.

Zúčastnil jsem se akce PAC (Participation, Action, Change), což je německá studentská organizace. Název *Participate! - European Citizenship and its possibilities* v sobě ukrýval přesně to, co konference nabízela. Aktivně se účastnit řešení modelových situací, zjišťovat, jak by si člověk zvládl poradit s potřebnou administrativou při snaze podnikat na území členského státu nebo jak zažádat o sociální dávky (kdo zvládne projít francouzskou byrokracií, zvládne vše). Projekt byl realizován v Berlíně a dle dostupných informací úspěšně proběhl i v lednu roku 2014. Vzhledem k blížícím se volbám do Evropského parlamentu byla řešena otázka pasivního i aktivního volebního práva a možnosti, které nabízí evropská občanská iniciativa.

Po předložení jak teoretických znalostí, tak praktických zkušeností týkajících se evropského občanství nezbývá než přejít k závěrečnému shrnutí této práce. Zamyslím se nad současným stavem úpravy tohoto institutu a jeho dalším možným vývojem a na závěr zkonstatuji, jak je na evropské občanství nahlíženo skrze práva, která nabízí.

## **8. Závěr**

Cílem této diplomové práce bylo představit evropské občanství z hlediska jeho historického vývoje, od prvotního souboru ekonomických práv až po ucelený institut smluvní úpravy chránící unijní občany před případy diskriminace a zajišťující jim všechna výše zmíněná práva – politická, ekonomická i sociální.

Inspiroval jsem se cíli Evropského roku občanů 2013, který vyzdvihl nutnost větší informovanosti o právech, která jsou garantována občanům unijních států. Stejně tak cílem mojí práce je snaha o přehledné shrnutí aspektů týkajících se evropského občanství. Od teoretických modelů zachycujících prvotní snahu uchopit nadnárodní prvek občanství, přes postupné prohlubování integrace a začleňování občanů jednotlivých států, až po výčet a vysvětlení práv, kterými dnes evropský občan vládne.

Na judikatuře Soudního dvora Evropské unie jsem zdůraznil potřebu chránit svá práva a domáhat se jich, neboť výsledná rozhodnutí sloužila jako beranidla při dobývání cesty vpřed. Bez těchto sjednocujících výkladů by se jednotlivé státy nebyly schopny dohodnout na jednotné úpravě, a místo aby občané byli sjednocováni, docházelo by k stále větším rozdílům v přístupu k nim.

Budoucnost Evropské unie vidím právě ve stále větším zapojení evropských občanů do chodu jejích institucí. Je nutné, aby byl projevován zájem a vůle na rozhodování a řízení směřování Unie. Pomocí přeshraniční spolupráce na regionální úrovni, která je nejbližší k evropskému lidu, tedy zdroji veřejné moci, by mělo dojít postupnými kroky až k odstranění jednotlivých třecích ploch, díky kterým je současné rozhodování a fungování celé EU zpomalováno a administrativa zbytečně zatěžována. Jestliže se my, občané Evropy, nedokážeme vymanit z národního vnímání sebe sama, je zbytečné, aby nám byla poskytována práva nad rámec našich národních legislativ. Snažme se proto o co největší otevřenost a aktivitu při hledání řešení celounijních problémů, nejen těch vnitrostátních.

Cesta opačným směrem by vedla k postupné nacionalizaci a snaze o prosazování jen svého pohledu na daný problém namísto snahy o konsenzus. Jako velmi nebezpečné vnímám tendence poslední doby, kdy

se v různých oblastech jedná o vzniku nových států či vyhlášení autonomie. Skotsko se snaží odtrhnout od Británie, Belgie již velmi dlouhou dobu bojuje s tendencí rozdělit zemi kvůli neshodám Valonů a Vlámů, nejbohatší region Španělska, Katalánsko, odmítá doplácet na zbytek státu a touží po samostatnosti... všechny tyto úkazy indikují, že evropští občané se stále ještě nevnímají jako evropští občané, ale jako příslušníci konkrétních států. Tyto separatistické tendence mají destruktivní vliv na historii prostupující snahu o jednotu nejen na poli ekonomickém, ale i politickém, kulturním, celospolečenském. Proto vítám podobné iniciativy, jako je Evropský rok občanů, Youth in Action zaměřený na mladé lidi, ale i další osvětové a inicializační programy, kterými evropské instituce podporují evropské občany v jejich snaze porozumět ostatním a stát se skutečnými *Evropskými Občany*.

## 9. Přehled zdrojů

### 9.1 Seznam literatury:

AKANDJI-KOMBÉ, J-F., LECLERC, S. (2007): *La citoyenneté européenne*. Brusel: Bruylant.

BELLAMY, R., WARLEIGH, A. *Citizenship and Governance in the European Union*. London: Continuum, 2001. 224 s.

BELLAMY, R. (2000): "Citizenship beyond the nation state: the Případ of Europe" from *Political Theory in Transition*, edited by Noël O'Sullivan, London, Routledge, pp. 91 – 112.

BONČKOVÁ, H. *Evropské občanství, kam kráčíš?* In: Aktuální otázky lidských práv, Bulletin Centra pro lidská práva a demokratizaci. Roč. 3, č. 3. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity. s. 11.

DOBSON, L. (2001): *Citizenship, Political Authority and Constitutionalism In the European Union: A normative theoretical approach*, European integration, Vol. 23, pp. 335-371.

DOČKAL, V., FIALA, P. et al. *Česká politika v Evropské unii: Evropský integrační proces a zájmy České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2006, 216 s.

EDER, K. - GIESEN, B. (eds. 2001): *European Citizenship between national legacies and postnational projects*, New York, Oxford University Press.

EVERSON, M. The Legacy of the Market Citizen. s. 71-90. In: SHAW, J, MORE, G. *New Legal Dynamics of European Union*. Oxford: Clarendon Press, 1995. 355 s.

FIALA, P., PITROVÁ, M. (2003): *Evropská Unie*. Brno: CDK.



FOREJTOVÁ, M., TRONEČKOVÁ, M. (2010): *Evropské právo v praxi*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

GERLOCH, A., WINTR, J. et al. *Lisabonská smlouva a ústavní pořádek v ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 378 s..

GIESEN, B. - EDER, K. (2001): *European Citizenship: An Avenue for Social Integration of Europe*, in Eder, K. - Giesen, B. (eds. 2001): *European Citizenship between National Legacies and Postnational Projects*, New York, Oxford University Press, pp. 1 – 13.

GRONWALDTOVÁ WAGNEROVÁ, P., MORÁVKOVÁ, J.. *Statusové věci občanů*. Praha: ASPI, 2009. 576 s.

CHLAD, L. (2004): *Státní občanství v kontextu evropské integrace*. Právník č. 4/2004. s. 333 – 382.

KLÍMA, K., a kol. (2011): *Právo Evropské unie*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

KLÚČKA, J., PECHO, P.. *Občianstvo v medzinárodnom a európskom práve*. In: Právny obzor. Roč. 2007, č. 3. s. 205-225.

KUBEČKOVÁ, M. (2010): *Občanství EU a vybrané aspekty jeho vlivu na ČR*. Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky. Nakladatelství ČVUT.

OUTLÁ, V., HAMERNÍK, P., BAMBAS, J. (2005): *Judikatura Evropského soudního dvora*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

PEJCHALOVÁ-GRÜNVALDOVÁ, V. (2005): *Občanství Evropské unie: k článku I-10 Smlouvy o založení Ústavy pro Evropu*. Bulletin advokacie č. II-12/2004. s. 15 – 18.

PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R. *Průvodce judikaturou Evropského soudního dvora, 1. díl.* Praha: Linde, 2000. 359 s.

TRYZNA, J. *Postavení Listiny základních práv EU v evropském právu a její význam pro český právní řád.* In: GERLOCH, A., WINTR, J et al. *Lisabonská smlouva a ústavní pořádek v ČR.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. s. 309-324.

STEINBACHOVÁ, K. (2012): *Občanství v judikatuře Evropského soudního dvora.* Plzeň, Západočeská univerzita

ŠÍŠKOVÁ, N., STEHLÍK, V. (2007): *Evropské právo 1 – ústavní základy Evropské unie.* Praha: Linde.

ŠÍŠKOVÁ, N. *Evropská unijní ochrana lidských práv: Charta a další instrumenty ochrany lidských práv v EU.* Praha: Linde, 2001. 217 s.

TICHÝ, L., a kol. (2011): *Evropské právo.* 4. vyd. Praha: C.H. Beck.

VAŠKŮ, D. (2012): *Evropské občanství,* Olomouc, Univerzita Palackého

VINK, M. (2005): *Limits of European Citizenship, European Integration and Domestic Immigration Policies,* New York, Palgrave macmillan.

VOTRUBOVÁ, Z. (2008): *Konstrukce evropského občanství: Modely a praktická zkušenost,* Brno, Masarykova univerzita

## **9.2 Internetové zdroje**

*Edinburgh Agreement,* EU-Oplynsningen, Folketinget Dostupné na:

[http://www.euo.dk/emner\\_en/forbehold/edinburgh/](http://www.euo.dk/emner_en/forbehold/edinburgh/)

EPINEY, A. (2007): *The Scope of Article 12 EC: Some Remarks on the Influence of European Citizenship,* *European Law Journal,* Vol. 13, No. 5, September 2007, pp. 611 – 622, Dostupné na:

<http://www.blackwell-synergy.com/doi/pdf/10.1111/j.1468>

0386.2007.00386.x

Evropský rok občanů v ČR, seznam konaných akcí na:

[http://europa.eu/citizens-2013/cs/events/find-event-0#events\\_list](http://europa.eu/citizens-2013/cs/events/find-event-0#events_list)

*Evropská referenda*. In: Integrace: časopis pro evropská studia a proces rozšiřování Evropské unie. Praha: Institut pro evropskou politiku

EUROPEUM, 2000. Dostupné na:

<http://www.europeum.org/cz/integrace/24-integrace-2/633-evropska-referenda>

HOŘEJŠOVÁ, T. *Co znamená dánská výjimka z evropského občanství*.

In: Integrace: časopis pro evropská studia a proces rozšiřování Evropské unie. Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2005. Roč. 2005, č. 1. s. 26-27. Dostupné na:

[www.europeum.org/doc/publications/Evropsky\\_obcan.pdf](http://www.europeum.org/doc/publications/Evropsky_obcan.pdf)

CHÝLE, J. *Je evropské občanství pro každého?* In: Sborník mezinárodní konference Dny práva 2008. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2009. 4 s. Dostupné na:

<http://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/sprava/chyle.pdf/>

JACOBS, F.G. (2007): *Citizenship of the European Union - A Legal Analysis*. European Law Journal. Vol. 13, No. 5. September 2007 pp. 623 – 646. Dostupné na: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-0386.2007.00385.x/full>

KADELBACH, S. (2003): *Union Citizenship*. Jean Monnet Working Paper 9/03. Dostupné na: <http://www.jeanmonnetprogram.org/papers/03/030901-04.html>

KOSTAKOPOULOU, D. (2007): *European Union Citizenship: Writing the Future*. European Law Journal. Vol. 13, No. 5. September 2007. pp. 623 – 646. Dostupné na: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-0386.2007.00387.x/abstract>)

KOSTAKOPOULOU, D. (2005): *Ideas, Norms and European Citizenship: Explaining Institutional Change*. The Modern Law Review Limited 2005. pp. 233 – 257.  
Dostupné na: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2230.2005.00536.x/abstract>

MAAS, W. (2005): *The Genesis of European Rights*, Journal of Common Market Studies, Volume 43, Number 5, pp. 1009–25, Dostupné na: <http://www.blackwell-synergy.com/doi/pdf/10.1111/j.1468-5965.2005.00606.x>).

MAAS, W. (2006): *Challenges of European Citizenship*, 102nd Antal meeting of the American Political Science Association, Philadelphia PA, Dostupné na: <http://www.yorku.ca/maas/Maas-APSA06.pdf>

MATHER, J.D. (2005): *The Court of Justice and the Union Citizen*, *European Law Journal*, Vol. 11, No. 6, November 2005, pp. 722–743, Dostupné na: <http://www.blackwell-synergy.com/doi/pdf/10.1111/j.1468-0386.2005.00284.x>).

SHAW, J. (1998): *The Interpretation of European Union Citizenship*. The Modern Law Review. No. 3, Volume 61. pp. 293 – 317.  
Dostupné na: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1468-2230.00145/abstract>

TALLGREN, E. (2003): *The Concept of 'European Citizenship': National Experiences and Post-National Expectations?*, Dostupné na:

<http://www.ep.liu.se/undergraduate/abstract.xsql?dbid=2004>

THELEN, D: How Natural are National and Transnational Citizenship? A Historical Perspective, 4.1. 2000

Dostupné na:

<http://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1188&context=ijgls>

TINDEMANS, Leo. *Report on European Union*. In: Bulletin of the European Communities. Supplement 1/76. Commission: Brussels. 32 s.

Dostupné na: [http://aei.pitt.edu/942/1/political\\_tindemans\\_report.pdf](http://aei.pitt.edu/942/1/political_tindemans_report.pdf)

WOLLENSCHLAGER, F. (2010): *A new fundamental freedom beyond Market integration: Union Citizenship and its dynamics for shifting the economic paradigm of European integration*. European Law Journal. Vol. 17, No. 1. January 2011. pp. 1 – 34.

Dostupné na: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-0386.2010.00536.x/abstract>

Všechny odkazy jsou funkční ke dni 26.3.2014

### **9.3 Dokumenty**

Akt o volbě zastupitelů Evropského parlamentu ve všeobecných a přímých volbách

Jednací řád Evropského parlamentu

Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství.

Listina základních práv Evropské unie.

Nařízení Evropského parlamentu č.1049/2001 o přístup veřejnosti k dokumentům Evropského parlamentu, Rady Evropské unie a Evropské Komise

Rozhodnutí Rady 95/553/ES o ochraně občanů prostřednictvím diplomatických a konzulárních zastoupení

Rozhodnutí Rady 93/731/ES ze dne 20. prosince 1993 o přístupu veřejnosti k dokumentům Rady

Rozhodnutí 94/90/ESUO, ES, Euratom ze dne 8. února 1994 o přístupu k dokumentům Komise

Rozsudek C-184/99, *Rudy Grzelczyk v. Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve* [2001] ECR I-6193

Rozsudek C-413/99, *Baumbast a R v. Secretary for State for the Home Department* [2002] ECR I-0709

Rozsudek C-148/02 *Carlos Garcia Avello v. Belgický stát* [2003] ECR I-11613

Rozsudek C-138/02 *Brian Francis Collins v. Secretary of State for Work and Pensions* [2004] ECR I-02703

Rozsudek C-369/90, *Micheletti and Others v Delegación del Gobierno Cantabria* [1992] ECR I-4239

Rozsudek C-193/94, *trestní řízení proti Sofia Skanavi a Konstantin Chryssanthakopoulos* [1996] ECR I-292

Rozsudek C-85/96, *Maria Martinez Sala v. Freistaat Bayern* [1998] ECR I-2691

Rozsudek C-192/99 *The Queen v Secretary of State for the Home Department, ex parte: Manjit Kaur, intervener: Justice* [2001] ECR I-01237.

Rozsudek C-256/11 *Murat Dereci, Vishaka Heiml, Alban Kokollari, Izunna Emmanuel Maduiké, Dragica Stevic v Bundesministerium für Inneres* [2011] ECR 000000

Rozsudek C-300/04 *M. G. Eman and O. B. Sevinger v College van burgemeester en wethouders van Den Haag* [2006] ECR I-8055.

Rozsudek C-135/08 *Janko Rottman v Freistaat Bayern* [2010] ECR I-1449.

Rozsudek C-34/09 *Gerardo Ruiz Zambrano proti Office national de l'emploi* [2011] ECR 000000.

Rozsudek C-378/97 *Criminal Proceedings against Wijzenbeek* ECR I-6207

Rozsudek C-456/02 *Trojani v Centre public d'aide sociale de Bruxelles*

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva 24833/94 *Matthews v. United Kingdom*, 1999-I

Směrnice Rady 94/80/ES ze dne 19. prosince 1994, kterou se stanoví pravidla pro výkon práva volit a práva být volen v obecních volbách pro občany Unie s bydlištěm v členském státě, jehož nejsou státními příslušníky.

Směrnice Rady č. 93/109/ES ze dne 6. prosince 1993, kterou se stanoví pravidla pro výkon práva volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu občanů Unie, kteří mají bydliště v některém členském státě a nejsou jeho státními příslušníky.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS.

Směrnice Rady 93/96/EHS ze dne 29. října 1993 o právu pobytu pro studenty

Smlouva o Ústavě pro Evropu

Smlouva o založení Evropského společenství

Smlouva o založení Evropské unie

## **10. Resumé**

The aim of this master thesis is the introduction of historic evolution of the citizenship of European Union, its characteristics and summary informations of this institution. This short summary should pinpoint the necessity of better understanding of principles on which the rights were established and guaranteed for European citizens.

In the chapter 2 and 3, readers are informed about main theories concerning the citizenship which were used during the developement of European citizenship. Theoretical concepts are introduced from the first attempts to describe the euroepan citizenship to the current point of view on this important institution.

Next chapter is about the evolution of European citizenship through the first attempt in 1950s, establishing the European citizenship in the Maastricht Treaty which guarantee basic rights till Lisbon Treaty with huge potential of developing rights of citizens.

The case-laws presented in the chapter 5 describe the Court of Justice of the European Union as the main player in spreading the rights of European citizens from basic economic rights to the application of European rights on the citizens of third (non-union) countries.

Chapter 6 describes the rights and possible duties of European citizens and presents where we can find it written. The rights are divided into three groups – economic rights, politic rights and other social rights (protection through the ombudsman, non discrimination principle, getting informations in one of the official languages).

Last chapter presents the informations about the European year of Citizens 2013 – the main events in Czech republic and two international conferences with the participation of the author of this thesis.

Because every country, every organisation depends on the people, it is essential to have these people understand the country, organisation. People need informations about the whole organisation structure so they can make decisions for their good. Through the rights guaranteed in European treaties, citizens should be connected to the European Union and try their best to improve the function of this organisation. Yet, there is not enough will to participate on the life of European Union from its



citizens. People are not well informed and do not see the importance and benefits of the unification. My work is aimed at those, who wish to know more about European citizenship, at those, who wish to change something and who see themselves as European citizens.





